

KÉPES FOLYÓIRAT. * JOURNAL ILLUSTRÉ. * ILLUSTRIRTE ZEITSCHRIFT. * ILLUSTRATED PERIODICAL.

<p>ELŐFIZETÉSI ÁR: Egész évre . . . 10.— frt Negyedévre . . . 2,50 frt Félévre . . . 5.— " Egyes szám ára —80 —</p>	<p>ABONNEMENTS Pays faisant partie de l'union postale Un an . . . 24.— francs Trois mois . . . 6.— francs 6 mois . . . 12.— " Le numéro . 2,50 —</p>	<p>ABONNEMENTS-PREISE für Oesterreich-Ungarn: Ganz-jährig . . . fl. 10.— Vierteljährig . . . fl. 2,50 Halbjährig . . . fl. 5.— Einzelne Nummer fl. —80</p>	<p>SUBSCRIPTION RATES: Hungary . . . 10.— fls. Foreign countries 12.— fls.</p>
<p>SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 9.</p>	<p>BUREAU X: Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 9.</p>	<p>REDACTION UND ADMINISTRATION: Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 9.</p>	<p>EDITORIAL ROOMS: Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 9.</p>
<p>Megjelenik havonként egyszer.</p>	<p>Chaque mois une fois.</p>	<p>Erscheint Monatlich einmal.</p>	<p>Of all mey a number.</p>

A kvalifikáció.

Ha a társadalmi viszonyokat és a társadalom mai állapotát nézzük, egy következtetésre gyorsan eljutunk. Legyen az egyén tudatlan, legyen a jelleme homályos, legyen a szorgalma minimális, csak legyen meg a kvalifikációja.

Ezt kívánják, ezt követelik és ezt nézik az emberek elsősorban. Ha valakiben legyen még annyi tudás összehalmozva, párosuljon az genitálitással, szorgalommal, de nélkülözze e tehetség a kvalifikációt, nem nyílnak meg előtte az ajtók, a hivatalszoba ajtai, nem nyílik előtte tér, munkakör, s a tehetség parlagon hever, a zseni éhezik, elzüllik.

Szomorú jelenség, de természetes, hogy így van. Mert ha a kvalifikációt az előrehaladás lépcsőfokául nem tekintenők, ha nem ez volna az alap, a kiindulási pont, úgy a kvalifikáció szerzésére nem gondolna senki, üresen állának az iskolák, falai kongának az ürességtől, és minden ügyefogyott, kinek agyát csak a tudományos képzés tudja fejleszteni, szintén kvalifikáció nélkül kívánna érvényesülni. Az önképzés útján csak a leghivatottabb tehetségek tudják magukat a tudományok ismeretébe és felfogásába bevezetni.

Mindamellett nem szabadna kvalifikációt kívánni ott, a hol arra okvetlen nincs szükség. Kívánjunk, követeljünk csak annyit, a mennyire feltétlenül szükség van, melyet azután ügyis tökéletesít a gyakorlat. De a legkisebb állásra okleveleket kívánni, felsőbb iskolavégzettség szükségességét tüntetni fel, hogy tekintetbe vételessék a pályázók, ez kerünk azonos körülményűségűségük, mely nagyon megbosszulja magát.

Hogy a kérdéssel most foglalkozunk, az Wlassics miniszter nagy érdeme. A tevékeny miniszter ugyanis, ki már annyi reformeszméjével aratott fényes sikert, elismerést és teremtett magának tekintélyes nevet, most arra a meggyőződésre jutott, hogy a minősítési törvény paragrafusai tarthatatlanok, a minősítési törvénynek tehát kodifikálás alá kell jönnie.

Wlassics, a bölcs miniszter ugyanis azon a nézeten van, hogy a minősítési törvény túlszigorú különösen azokkal szemben, kik csak kisebb hivatalnoki pályákra törekcszenek, a kiknek szerénysége észbeli képességüknél fogva nem terjedhet tovább a segédhivatalok atmoszférájánál.

Ezeknek — mondja Wlassics — nincs szükségük olyan minősítésre, melyet a törvény most részükre előír.

Wlassicsnak igaza van. A miniszter jót, nemeseget, nagyot, dicsérendőt akar és nagy eredmények várhatóak. Aki a szándéka megvalósul és a minősítési törvényen egyelőre a legszükségesebb korszerű változtatásokat törvényhozásilag keresztülviszi.

Közállapotaink ügyis nagyon siralmasak, sok a koldus, sok a proletár. Ezeknek számát kisebbíteni kell. Kinek tehetsége vagy munkaképe van, kaliberjéhez illő módon miért ne tudjon érvényesülni? A ki aktákat tud másolni, miért ne másolhatná azokat, ha van szép- és helyesírása, ha nincs is algebra tudománya? Ha valaki tud egy anyakönyvet vezetni, miért ne vezethesse azt, ha nem is ért a természet-tudományokhoz? Ha valaki tud iktatni s lajstromozni, miért ne lehessen iktató vagy kiadó, ha nem is ért a csillagászathoz? És ha valaki kifogástalanul tud összeadni, kivonni, sokszorozni és osztani, miért ne lehessen egy számfejtőben, ha nem is tanulta a corpusjurist?

Erkölcsaink úgy is annyira súlyedtek, hogy nem kell lehetlenné tenni azokat, kik szerény

kapva, elveszti részünkre és a közjóra az ő megbízhatóságát és a bűn örvényébe süllyed.

És megelnek a tengeri kikötők a magyar haza menekültjeivel és tele vannak a lapok a hivatalnoki kar sok tagja visszaéléseivel, bűntetteivel.

Ezeket az abnormáliákon segíteni kell, segíteni lehet. Az első lépés erre Wlassics sikerült eszméje és okos elhatározása, mely szerint a minősítési törvény mai formájában tovább meg nem állhat.

Hiszszük, hogy a közvéleményt oly gyorsan meghódítja Wlassics genitálásának ez újabb megnyilatkozása, hogy a társadalom maga lesz az a leghatalmasabb tényező, mely a közoktatás-ügy derék miniszterének ezt a nemes tervét a maga hathatós támogatásával megvalósítja.

Bucszó és beköszöntő államtitkar.

Nagy személyi változás állott be a kereskedelmiügyi minisztériumban. Vörös László államtitkar hivatalnokai pályafutásának végére ért; leköszönt állásáról s az utolsó aktus is befejezést nyert: saját kérelmére történt felmentését. Ő Felsője dicséret és elismerő kéziratát, már közölte is a hivatalos lap, ez a nagy temetkezési vállalat.

Miként fáj látunk Wekerle Sándornak tétlenségére való kárhooztatását, ép úgy nehezünkre esik megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy Vörös László az ő munkaköréből kilépett, ott-hagyta azt a magas pozíciót, mit ő a szakadatlan nagy munkára használt fel.

Nem titotték mellette a reklám-dobjait és mégis, most, mikor elvesztettük — reméljük, csak egy darab időre — mindnyájan éreztük a lidércnyomást, a bánatot, a veszteséget, mit távozása okozott. Az egész sajtó osztatlanul adózik Baross méltó utódja érdemeinek, s fáj-lalja, hogy kilépett abból a szobából, hol keze alatt évente 30 ezer úgyardarab intézetett el s a mely négy fal annyi éjszakán is keresztül munkában, íróasztala mellett látta e férfút, körül-repesve a vasminiszter szemmel!

Istenhozzádot mondunk neki mi is! Istenhozzádotunk azonban megtoldjuk még egy kedves szóval: a viszontlátásra!

Kételkedünk abban, hogy Vörös László sokáig tudjon pihenni. De bucsúbeszédében, mely a szellemóriás lelke magasztosságát még nagyobbra emelte, azt mondta, hogy most nyugalomra, pihenőre van szüksége.

Ne bolygassuk hát őt s hagyjuk pihenni Marienbad árnyas fái alatt, hisz annyit dolgozott ő, hogy megérdemli a rövid pihenést. Huszonhét évet töltött el szakadatlan munkásságban és hogy ő abból az óriási gépezetből első kerékfórgató gyanánt került ki, ez az ő fáradhatatlan munkásságának s erőképességének természetes következménye.

Dr. Schmidt József, államtitkar.

állásukban tisztességes munkásul megbecsülnek magukat.

Ép az utóbbi napok példái bizonyítanak a legjobban mellettünk. A pályavégzettség, a sok iskolázottság mind nagyobb igényekkel lép fel, s mert ezeknek kielégítést nem szerezhet, hát a pályavégzett, a sokat iskolázott ember úgy segít magán szegényen javadalmazott állásában, hogy felesleg sikkasztónak. Nagy az előképzettség, nagyok az igényei, még ha állása még oly kicsiny is! Adják e kicsiny állást azoknak, a kiket az voltaképen megillet, egyszerű embereknek s megbecsülük azok magukat, eleget tesznek a robotnak s nem csapnak fel okirat-hamisítóká, sikkasztókká.

Mi magunk neveljük nagyra a társadalmi kinöveseket. Sokat kívánunk s keveset nyújtunk. A kinek pályavégzése évtizedekbe, rengeteg pénzbe kerül, az húzni is akarja pályavégzettsége után tudásának őt méltán megillető gyümölcseit! Csoda-e, ha tudása, e tőke kamatait meg nem

Ma már nem államtitkár, még csak nem is valóságos belső titkos tanácsos. Úgy járt, mint a költőkirály. Jókat Mór ötvenéves jubileumára a királytól nem kapott érdemkeresztet, csak egy levél jött a Felségtől, a királytól, egy elismerő level. Ilyenlét tüntette ki Vörös Lászlót is az uralkodó kegye, mert a király jól tudta, hogy itt érdemkeresztekkel nem jutalmazhat, itt a hálás és őszinte köszönetnek van csak helye. Az egyszeri aradi polgármester fia ime kiérdemelte királyi elismerését, hazája halálát és mindnyájunk nagyrabecsülését.

Életrajzot nem adunk most róla, inkább egy nagyobb alkalomkor, mely nem fog sokáig várni magára s a melylyel Vörös László újra vissza lesz híva a közélet aktív terére. Hogy most sem fog teljesen pihenni, biztosítja az a pár sor, mi a legutóbb a lapokban megjelent.

Igy hangzik:

Báró Dániel Ernő kereskedelmi miniszter farádi Vörös László országgyűlési képviselőt, a kereskedelemügyi miniszterium volt államtitkárát a tarifabizottság tagjává nevezte ki. Ime! Tegnap bucsúzott s ma már egy újabb tisztségéről írunk a lapok. Vörös László az ő munkásságát, tudását, szakképzettségét nem vonhatja meg tőlünk azon egyszerű oknál fogva, mert ő nélkülözhetetlen!

Nem tartozunk azok közé, a kik azt mondják: Meghalt a király, éljen a király. Ez esetben azonban hangstülözön kell az, hogy Vörös László visszalépése szomorú tényét egyedül az enyhíti, hogy dr. Schmidt József miniszteri tanácsos, a millenniumi kiállítás igazgatója, legutóbb a szabadalmi hivatal főnöke, hivatott meg a megüresedett államtitkári székbe.

E magas állásra «Wekerle barátját» kétségtelesen a kiállítás körül szerzett érdemei képesítették. A kiállítás fényes sikere az ő nevéhez fűződik. Őt is, mint hivatali elődjét, vasszorgalom és fáradhatatlan ügybuzgóság jellemzi és ő is *puritan* ember. Ilyenekre pedig a közélet rothadásában szükségünk van. Hiszszük, hogy megállja helyét s ez annál dicsőbb s nehezebb feladat, mert elődjehez kell méltónak bizonyulnia. De Schmidt Józsefnek ez nem lesz nehéz. Beköszöntője szép s egyszerű volt, az igazmondó keresetlen szavai hangzottak fel abban a teremben, hol Baross Gábor ravatala körül egy nemzet gyászja nyilatkozott meg. Vajha Schmidt József is sikerrel folytatná a befejezés munkálatait, Baross Gábor hagyományait.

Schmidt József 1848-ban született a fehérmegyei Előszálláson. Ott végezte a megye székvárosában a középiskolai tanulmányokat. Aztán Budapestre jött jogot hallgattani és 1872-ben nyerte a doktori oklevelét, s a következő évben pedig ügyvéd lett. Ekkor megtelepedett a fővárosban s nemzetgazdasági tanulmányokkal foglalkozott. Gyors egymásutánban két pályadíjat nyert két nagyobb munkájával és neve az illetékes körök előtt ismertté lőn. Ekkor hívta meg Pálffy gróf jószágigazgatójává. Ép tíz év előtt lépett államszolgálatba Wekerle Sándor határozott kívánságára, s mint a pénzügyminiszterium titkára, a regálévaltság megoldásában tevékeny részt vett. Két év múlva már előléptetését kövölte a hivatalos orgánumban. Ő Felsége osztálytanácsossá nevezte ki és átvette a miniszterium előlki ügyosztályának vezetését. De csak hamar átment a földművelésügyi miniszteriumba és 1892-ben ott miniszteri tanácsosi rangot nyert. Kozma Ferencz működési körét vele osztotta meg és a kiváló férfiú halálával reá esett a feladat, betölteni annak a helyét. Főnöke lett a II. főosztálynak (lőtenyésztés) és ez ügykörekből hívta meg Dániel Ernő kereskedelmi miniszter a kiállítás igazgatójává. E ténen szerzett érdemei sokkal élénkebben vannak meg emlékezetünkben, semhogy azokkal most tüzetesebben foglalkozzunk. Egész ember ő, ki a reá bízott feladatnak, ha azt elvállalja, megfelel.

Beköszöntőjében helyesen jegyezte meg, hogy neki igen kevés mondanivalója lehet. Mi ezt úgy értelmezzük, hogy a tények, multja, tevékenysége beszél helyette.

Vörös László kiköltözött a kereskedelmi miniszterium palotájából. De a szorgalom, a munkaképesség, az ügyek gyors, sikeres s tapintatos megoldása ezután is serényen fog folyni a maga médrében, mert az új államtitkár is a szorgalom, a tevékenység s a tudás embere.

Talán még fogjuk láthatni együtt működni e két férfit, a most bucsúzó és a beköszöntő államtitkárt!

A magyar arisztokrácia.

— Válasz egy demokrata levelére. —

Alig vitte szét a posta legutóbbi számát lapunknak, melyben a főúri kastélyok ismertetését kezdtek meg illusztrációk kíséretében, máris halomszámra érkeztek a levelek. A nagyjából szives útbagazitással szolgál és egyszerűmind figyelmzetet: meg ne feledkezzünk erről vagy amarról a régi kastélyról. Valamennyi érdeklődőnek együttesen feleljük: köszönet a figyelemért; a ciklus teljes fog lenni.

Az epistolák közt azonban akadt olyan is, melyre bővebben kell válaszolni. Egy névtelen

byloni torony tájkán is. Abból, hogy most többen vannak, mint a középkorban vagy e század elején, micsoda logika juthat arra a következtetésre, hogy töröljük ki az emberiség lelkéből a szép, a tőkéletese és a művészi dolgok iránt való ösztönt meg érdeklődést? A miért Péter vagy András nem kap munkát a gyárban, tüstént takarjuk el szemünket, ha látunk egy szép festményt, egy remek faragványú arany billikomot vagy egy pompásan megépített kastélyt? Tegyük úgy, mintha ezek nem is léteznének? Vagy pláne semmisítjük meg őket?

Hohó, demokrata uram, ön talán nem is csupán demokrata, hanem közeli atyafia azoknak a párisi asszonyiságoknak és uraknak, kik a commune koplalásai közt petroleummal öntözték le a palotákat, hogy könnyebben lehessen fölgújítani és ledöntötték a Vedőme oszlopot. Hisz, az ön okoskodása merő anarchizmus és petroleusz!

Józan és, mely a társadalom fogalmával tisztában van, legfőleg az előjogok ellen tiltakozhat. De megbotránkozni azon, hogy van születési és szellemi előkelőség, s hogy vannak nemesek munkáslakások, hanem márványpaloták: ez csak műveletlen lélekből eredhet. A teljes egyenlőség fogalmának már maga a természet ellentmond. Úgy-e bár van e különbség a vadon növevő vaczkor és a nemesített alma között? A csenevész, apró parasztlovaeska és az izmos, acélos hintőspárika közt? Amannak jó a csalamádé és az aszú széna; ennek azonban tiszta zab kell. Ha tehát a növény- és állatvilágban is vannak rangfokozatok, sőt «nemes»-ségek, az emberi nem kivételt képezzen? Ne érvényesülhessen itt is a faj tisztasága, a nevelés és gondozás alaposabb volta? Ismerjük el a kosok, juhok és lovak nemesebb fajtaát, de tiltakozunk a társadalom nemesebb osztályai ellen?

Ugyan, demokrata uram, ne akarjon szembeszállni a Teremtővel, ki még fűszálat sem teremtett teljes egyformaságra, miként azt a bölcs Pál apostol megírta a Korinthusbelieknek. Nyugodjék meg abban, hogy vannak emberek, kik úrnak születtek és örömlüket találják, ha kastélyokat építtethetnek, szobrokat faraghatnak és képeket festetnek, a miből haszna van sok száz meg ezer szegény halandónak. De legfőbbképp nyugodjék meg abban, hogy mi ismeretjük ezeknek a szerencsés és önk által irigyelt főuraknak otthoni életét.

Nem magán hiúságnak a kielégítése az. Ellenkezőleg. A magyar főúri világ szinte mimosa szerepet játszik: húzódik a nyilvánosságtól, vagyonát nem fitogtatja, művészi becsü kincseivel nem hivatkozik. Csaknem tolakodónak «fél» lenni, hogy közlebről láthassunk valamit, a mi megismertette a nyilvánossággal, hasznára lehet a közlés nemesítésének, a műipar és építészett fejlesztésének.

A magyar főúri kastélyok e három szempontból szinte megbecsülhetetlen értékűek. Csak emlékezzünk vissza: az ötvös művészetnek, a régi és modern műiparnak, a kézimunkáknak, a könyvkötészetnek és képművészetnek mily kincsei kerültek elő e kastélyokból az 1882-iki «Tavaszi»-ünnepélyen a budapesti Károlyi palotában és az 1896-iki kiállítás történelmi csoportjában. Ezeket meg kell örökíteni, s mi rajta leszünk, hogy teljesse váljék gyűjteményünk képekben és leírásokban.

Maga a főváros valóban szegény főúri palotában. Londonnal, Párisal vagy még Béccsel sem lehet összehasonlítani, holott a magyar arisztokrácia vagyon tekintetében egyenrangú, sőt föltötte álló az idegen nemzetekénél. A hatalmas kastélyok és múkincsek a vidéken találhatók. A magyarázat egyszerű: Budapest nagyon rövid idő óta tartozik a nagy városok sorába. Még csak a mult században is tekintély és jelentőség dolgában mögötte állott Kolozsvárnak és Pozsonynak. A főuraknak semmi érdeke nem volt, hogy itt emeljenek magoknak állandó fész-

Báró Révay Simon és neje Szapáry Ilma grófnő.

«demokrata» szemünkre veti, nem tudunk-e hasznosabb dolgot, mint a mágánokkal foglalkozni? «A nép munka nélkül van és éhezik, — mondja a tollforgató demokrata — télen hajléktalanul bolyong, s önk munkáslakások építésére való agitálás helyett főúri kastélyokat közölnek! Ez nem feladata a sajátónak.»

Engedjék meg, tisztelt olvasóink, hogy a nyilvánosság előtt feleljünk a névtelen felszólalónak és első sorban konstatáljuk, hogy adrezt tévesztett. Ha a «Népszava» vagy a «Kenyér» című szociálista újság kezdi vala meg a főúri kastélyok ismertetését: bizonyára teljes joggal kérdezheti minden «elvtárs», hogy mi köze neki azokhoz. De mi szépirodalmi lap vagyunk. Azonkívül, ha örülünk is, hogy munkás emberek is elolvassák kávéházakban a mi cikkeinket, lapunkat nem az ő számukra szerkesztjük. Valamint a táplálék és ruházat más és más a különböző társadalmi osztályokban, úgy a szellemi élvezet is különböző.

A «Magyarország és Nagyvilág» nemesek a hazai, hanem a *külföldi* magasabb körök szellemi szükségletét iparkodik kielégíteni, s e cél szolgálójának, kötelességet teljesít a magyar főúri kastélyok ismertetésével.

Demokrata barátunk különben téved, és igazságtalan, ha az éhező népet szembeállítja a gazdag főurakkal és azok kastélyaival. Éhezők és munkanélküliek mindig voltak, talán már a ba-

ket. Ez csak az utolsó 50 év alatt történt. Mindenki maradt ősi birtokán, s ott renováltatta a régi várkastélyokat vagy építtetett modern palotát. Ezért az igazi magyar főúri életet ma is csak a vidéki kastélyokban lehet megismerni.

Itt győződhetünk meg, hogy a magyar főúri asszonyok méltó utódai a Lorántffy Zsuzsannának és Bélydi Juditoknak: gondos anyák, szeretetreméltó háziasszonyok és lelkes hölgyek. A főnőszobák természetesen eltűntek, de ott van helyette a háziasszonyi szalon irdalmi művekkel és folyóiratokkal. A gyógyító-füveket sem hordják maguk a szenvedőkhöz, de a kastélyokból indul ki eszméje és legtekintélyesebb anyagi támogatása a szegényeket és árvákat istápoló nőegyleteknek. Nemes egyszerűség jellemzi a magyar főúri hölgyeket külső megjelenésben és viselkedésben. De tudásuk és szellemük első helyet biztosít számukra, ha férjük oldalán valamely világáros társadalmában kell élniök. Egy *Andrássy Gyuláné, Széchenyi Imréné, Károlyi Alajosné* sokáig emlékében maradnak Bécs, London és Berlin legfelsőbb köreinek. Idehaza pedig a művészi estélyek egész sorozata tesz bizonyosságot, hogy főúri hölgyeink érzékkel bírnak a magasabb művészetek iránt is.

Míg a francia vagy angol főúr Párisban vagy Londonban van igazán otthon, a faubourg st. germaini vagy westendi palotájában halmozza össze családii kincseit és falusi kastélyába csak «elrándul», addig a magyar arisztokrácia — kevés kivétellel — Budapestet csak ideiglenes tartózkodási helynek tekinti. A vidéken ősei kastélyában születik, oda viszi nejét és oda tér meg a családi kriptába örök nyugalomra. Ma már nem érheti szemrehányás főúrainkat, hogy állandóan Bécsben vagy külföldön tartózkodnak. Ilyen külföldi magyar mágnást csak Vas Gereben regényeiben találunk. A mi főúri kortársaink — ha Pesten nem látjuk őket, s orvosok fürdőre nem küldi — ott találhatók a vidéki kastélyokban, foglalkozva gazdaságukkal, megyei ügyekkel, vadászattal. Úzik a sport más nemeit is, népszerűséget szerezvén ezeknek a középosztályoknál, s ezáltal előmozdítván az újabb generáció testi izmosodását.

A mit végére hagytam, ez a magyar szellem, mely átlenget a kastélyok falait. Igen, tisztelt demokrata barátom, ezek a vidéki magyar főúri kastélyok ma már szilárd erősségei a magyar gondolkodásnak, a magyar jellemnek, a magyar virtusnak. Itt tanulta meg szeretni boldogult trónörökösünk is a magyar nemzetet, ősi billikomok közt, régi arcképek alatt, vidám, elmés és gavallér magyar főúrak társaságában.

Legyünk büszkéek a mi régi kastélyainkra és azokra, kik tulajdonosai magyaros lélekkel, modern gondolkodással és fenkölt szívvel.

A tajnai kastély.

— Báro Révay Simon és neje Szapáry Ilma grófnő. —

Egy langyos februári estén, talán hét vagy nyolcz esztendeje együtt sétáltam Justh Zsigmonddal azon a vadregényes, sziklás úton, mely Monte Carlóból vezet Beaulieu-ba. Lent csillogott a liguri öböl megolvadt smaragdja. A levegő mintha át lett volna itatva szagos fűszerrel s rezgett volna benne elhaló napfényillat és láthatatlan zene: füvek zizegésének, lombok sutogásának, hullámvérésnek és apró rovarokk zümmögésének rejtelmes egybeolvadó szimfónája. Tavasz és poezis ölelt körül bennünket. De engem irigység fogott el s keserűen mondtam: «Könnyű francia írónak hangulatos színekkel dolgozni. Csak az érzékeit ne tompítsa el morfinnal, itt egy életre telesziv-

hatja magát költői hangulattal. Aztán pár lépés jobbra vagy balra a legelső úriházba, s előtte vannak a legkitűnőbb modellek: Feuillet és Ohnet élő alakjai. De hol vegyen magyar író modellt a mi arisztokracziánkban igazán rokonszenves, nemes alakokhoz s hozzájuk simuló staffage-t és milieu-t?»

Justh Zsigmond rám tekintett szelid kék szemével, melyekből már ekkor sugárzott a korai elmulás lázas fénye és szokatlan melegséggel válaszolt: «Modell akar az előkelő világból? a ki szép, finom, okos, költői lelkű és mégis okos legyen? Igazi gavallért és urat? Menjen el Tajnára — oda fenn Bars megyébe — és nézze meg báró Révay Simont. Avagy talán ismeri?»

Emlékemben hirtelen föltűnt egy nagyon fiatal, alig pelyhedző bajszú, sötét hajú, ragyogó szemű, kareszű apród, a kit a budai királyi palota első emeleti vestibüljének sarkából láttam, a mint bement abba a terembe, hol Mária Valéria királykisasszony tartott bált. A 80-as évek közepén lehetett; engem reporteri minőségben egy udvari főúr pártfogása juttatott abba a helyzetbe, hogy megláthassam, kik gyűlnek a királykisasszony köré tánczosokul. Gróf Vay Péter és báró Révay Simon arca élenként emlékembe vésődött. A legszebb magyar mágnás fiúk. Azóta sem láttam őket, csak hallottam, hogy Vay reverendát öltött magára és a pápai udvar díszét

Gróf Majláth Géza és neje Zichy Marietta grófnő.

emeli, Révay Simon pedig a fővárosi jeunesse d'oree legkiválóbb alakja.

Justh Zsigmondnak kelle figyelmeztetni, hogy szem elől ne tévesszem ezentúl. És meggyőződtem, hogy ez a finomlelkű író, kinél distingváltabb nem volt a magyar Bohemiában, nem pusztán baráti vonzalomból tette meg Révayt modellnek.

Simon báró dús adományokat nyert a természetől s jeles tulajdonságokat szülőitől. Benne van a Révayak rendszerete, lovagias érzése, gazdálkodási ösztöne, s bizonyára anyai örökségül a művészetek iránt való érdeklődése; a ki hallotta őt hegedűjén játszani, ismeretlenül is fölismerte benne a művészelket. De lehetetlen is, hogy ott a gyönyörű vidéken a régi tajnai kastély falai és a park lombjai között, hol felnőtt, rideg kedély fejlődhessek. A külső környezetnek mindig van hatása a lélekre, s a ki szeretet, gond és finomság veszk körül születésétől fogva, az csak a legkritikább esetben nem sugározza mindezt vissza férfi korában.

Simon báró édes anyja Tajnai leány s Tajna ennek az ősrégi családnak a fészke. A Révayak Thuróczból valók s hitbizományosok. A fidei comissumnak az idősebb fiú, Gyula báró a tulajdonosa, kívül majd külön foglalkozván, ugyanakkor részletesebben ösmertetik a Révay család történetét. A barsmegyei Tajna nem nagy, de kitűnő karban tartott dominium. Mint maga a család, úgy a kastély sem iparkodik föltűnést keresni.

Egyszerű, nyugodt benyomást keltő, nemes ízű emeletes épület, melynek termeiben a hivalkodó luxust úri komfort és distingváltság pótolja. Exotikumoknak nem gyűjteménye, de azért van, a min világlátott szem rögtön megakad: így a kézimunkájú, faragott olasz parkett, a melynek mása csak Festetich gróf bpesti palotájában található. A falakon szarvas aggancsok és fegyverek beszélnek arról, hogy a tulajdonos szenvedélyes vadász is lehet. Lent az istállóban pompás lovak tesznek bizonyosságot, hogy a gazdának gondja van a tenyésztésre. És eszünkbe jut, hogy gyakran láttuk a bpesti ügetőversenyeken Révay Simon báró fogatait szilaj ügetésben elhaladni a bírói pályahely előtt.

A milyen nemes egyszerűségű a tajnai kastély, ép olyan Révay Simon bpesti lakása is a Múzeum-körúti palotában. A pazarlást legénykorában sem lehetett szemére vetni. Sturm und Drang periódus-ját talán nem is volt. Mint egyetemi hallgató sem hagyta el a szülői házat, özvegy édesanyja oldala mellett nőtt fel, ki egyik legtisztelendőbb tagja volt a főúri köröknek és ő felségének a királynénak csillagkereszt- és palotahölgye. Simon báró legényélete nem tartott sokáig, fiatalon, már 27 éves korában magára öltötte hymen lánczait. De ezek valóban rózsás lánczok, mert az arisztokrácia egyik legrokonszenvesebb és legbájosabb leányával kötötték össze. A mikor híre ment, hogy Révay Simon jegyet váltott Szapáry Gyula gróf, aranygyapjas vitéz, volt miniszterelnök leányával, Ilma grófkisasszonnyal, egyformán érte gratuláció úgy a vőlegényt, mint a menyasszonyt.

És a fiatal szerelmesekből házaspár lett, kiknek élete a legszebb összhang ma is. A fiatal báróné, mint a Szapáry családnak minden női tagja, kiválóan vallásos és a szegények iránt érző szívvel viseltetik. Mint a ház úrnője a szeretetreméltóságot szellemmel párosítja, s lekötelező nyájasságát nem csupán a vele egy rangban állókkal érezteti. Barátja a sportnak is, s a tajnai istálló pompás loviaira az ő gondos tekintete is felügyel. Gyakran lehet látni, a mint biztos kézzel hajtja a tüzes paripákat. Igazi magyar főúri asszony: a legjobb házi nő és grande dame egy személyben, a kiben — mint Justh Zsigmond eljegyzésükormegírta a «Hét»-ben — Révay

Simon föllelte az ideálját. S az özvegy édesanyja pedig velük van, olyan családi kört alkotva, melyről Feuillet Octave tudott hí rajzot adni.

Sokan azt hitték, hogy házassága után Simon báró kilép a politikai élet terére is. Tehetsége és képességei mellett újat egyengethetne volna az a nagy befolyás, mely apósának Szapáry Gyula grófnak révén rendelkezésére állott. De a Révayak nem keresték soha az öleső tapsokat és éljeneket, a stréberség fogalma pedig egyáltalán ösmertelen előttük.

Révay Simon megmaradt továbbra is gazdálkodónak, s törvényhozó jogait, mint a főrendiháznak örökös tagja, föltűnést nélkül gyakorolta. Ha politikai körök egyelőre nem is látják a fiatal bárót, annál élénkebb részt vesz a főúrak társaséletében. A királykisasszony egykori táncosa, a mágnásbálók cotillionrendezője, mint férj is megmaradt legelső gavallérnak a parketten. Ezen a télen ő rendezte a bált a Karácsonyi palota emlékezetes estélyén, a melyen jelen volt ő felsége, s a melyen hajnalig táncoltak Frigyes főherczeg leányai.

Most odahaza van Tajnán, s a kiknek alkalmuk nyílik megfigyelni a Révay család életét, tapasztalni a férj gavalléros gondolkodását, a feleség fenkölt lelkületét és jó szívét: igazat fog adni a szent-tornyai kriptában nyugvó Justh Zsigmondnak, hogy Magyarország is nyújt élő modelleket nemes alakokhoz. *Masque de fer.*

Bárá Révay Simon tajnai kastélya.

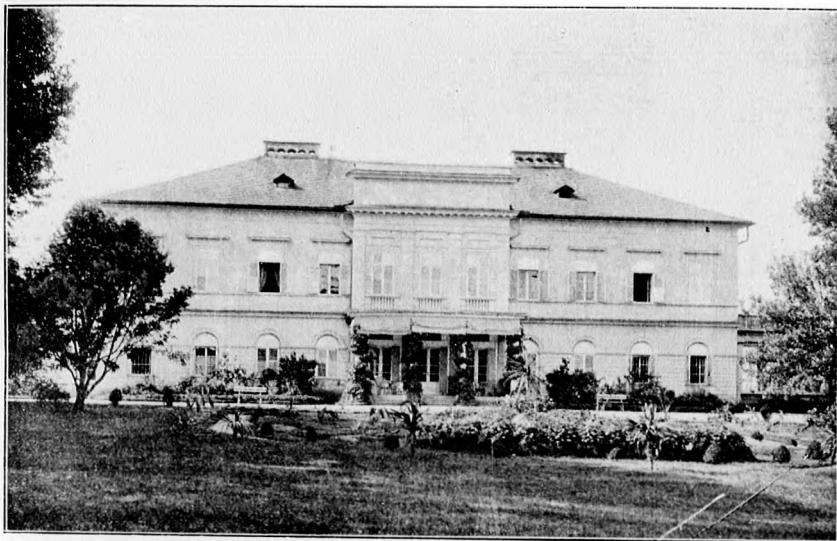
A gárdonyi kastély.

— Gróf Majláth Géza és neje Zichy Marietta grófnő. —

Hazánk történelmének legrégebb lapjain is föllelhető az a családi név, melyet Majláth Géza gróf visel. A mikor még grófi korona nem ékesítette nemesi czímerüket: már akkor is az ország legelső férfiai közt állottak tekintély és befolyás tekintetében.

Ki ne emlékezne e század leghíresebb Majláthjára, a gonosz kezek által megölt ország-bíróra, Majláth Györgyre? Volt-e nálánál hatalmasabb ember Magyarországon a 70-es években? Elnöke volt a főrendiháznak és a kir. Curiának, — mint ilyen viselte az országbírói nevet, melynek ő utána nem is lett utódja — s lovagja volt a Toison d'or, az aranygyapjas rendnek, melyet csak a legkiválóbb családok sarjai nyerhetnek el; s a melyet ő, mint a trónnak egyik legszilárdabb oszlopa kapott hálás uralkodójától.

Ennek a hatalmas, tekintélyt tartó és tiszteletgerjesztő államférfiúnak a fia Majláth Géza gróf. Testvéreivel együtt atyjuk halála után kapta a grófi czímet, a melyet különben a család egy másik ága már régebben viselt. Majláth Géza 1860-ban született Pécsen, Baranyamegyében, hol atya ekkor a főispáni széket foglalta el. Édesanyja Prandau Mária bárónő, egy ősrégi német főúri család leánya, ki magyarrá lett és nemes szívének sugallatára bőkezű istápolója

Bárá Révay Simon tajnai kastélyából.

A kastély hátténeze.

a haditengerészetnek, s ellentengernagysággig vitte, úgy Majláth Géza is kilépett a szolgálatból, hogy megnősüljön. A tenger nem alkalmas családi fészkek megrakására; az csak örökös agglagényeknek való, a mi — hála istennek — mentől kevesebb van a magyar főurak közt.

A daliás külsejű monitor-parancsnok szíve Zichy Nándor gróf bájos leányánál, Zichy Marietta grófnőnél esett rabul, s Majláth Géza leköszönvén rangjáról, 1894-ben nőül vette a szép és mindenben hozzá illő comtesset, kivel a legbaldogabb házasságot élte.

Ambár a főrendiháznak — census alapján — örökös tagja: a politikában nem vesz aktív részt. Ez a tartózkodás nem csupán katonai multjából ered. A Majláthok szigorúan vallásos, konzervatív gondolkodással bírnak, kik sohasem hajszolták a népszerűséget, ellenben válságos időkben megmutatták, hogy hű alattvalói az uralkodónak és megbízhatók, józan fiai a hazának. Ilyen Majláth Géza gróf is, ki most állandóan nógrádmegyei birtokán, Gárdonyban gazdálkodik, éber figyelemmel kísérvén a közügyeket, de azokba nem avatkozván. A gárdonyi kastély nem régi épület: pár év előtt mostani tulajdonosa emeltette. A család ősi fészkei Baranyában és Zemplénben vannak. A gárdonyi kastély egy emeletes, egyszerű, de csinos épület, melynek berendezése rávall a ház úrnőjének finom ízlésére. Homlokzatával, melynek két kirugó

Bárá Révay Simon tajnai kastélyából.

Tő-részlet.

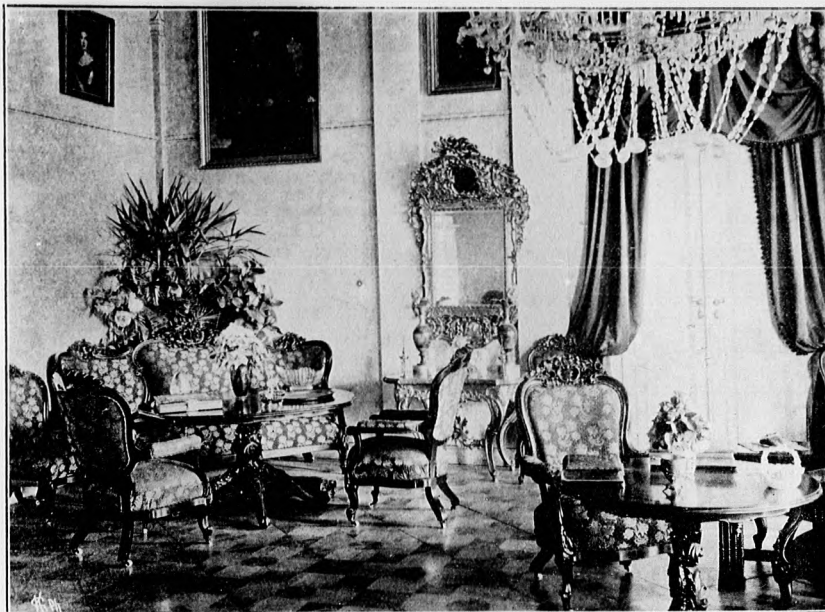
oldal szárnya van, parkra néz, mely körül fogja. Az ültetvények még fiatalok, de idővel igen szép parkká fognak fejlődni. A kastély közelében kitűnő karban tartott gazdasági épületek sorakoznak, messzire hirdetvén, hogy az uradalomnak olyan tulajdonosa van, kinek figyelme mindenre kiterjed. Majláth Géza gróftól nagy tapasztalatai, széles látóköre és kiváló tehetségei azonban szinte praedestinálják arra, hogy a gazdálkodás és megyei ügyek szűk köréből kilépjen az országos ügyek terére is. A ki megszokta a tengert, az könnyen elviselheti a politikai élet hullámzásait is.

Saison morte.

Nem tudom, ki hozta forgalomba ezt az elnevezést, de bizonyára nem filozófus ember. Valami elkieseredett fővárosi lélek lehetett, ki tetszhalottnak érezte magát, ha szünetelt az országgyűlés, ha elcséledtek a turf sportsmanjei és fürdőbe röpültek a főváros szépei, a fűtőkatlaná változott utcákon pedig olvadozni kezdett az aszfalt. Pedig nincs soha holt-saison, mert képviselők, sportsmanek és szép asszonyok nélkül is «zúg az élet tengerárja s mindenik hab új világ».

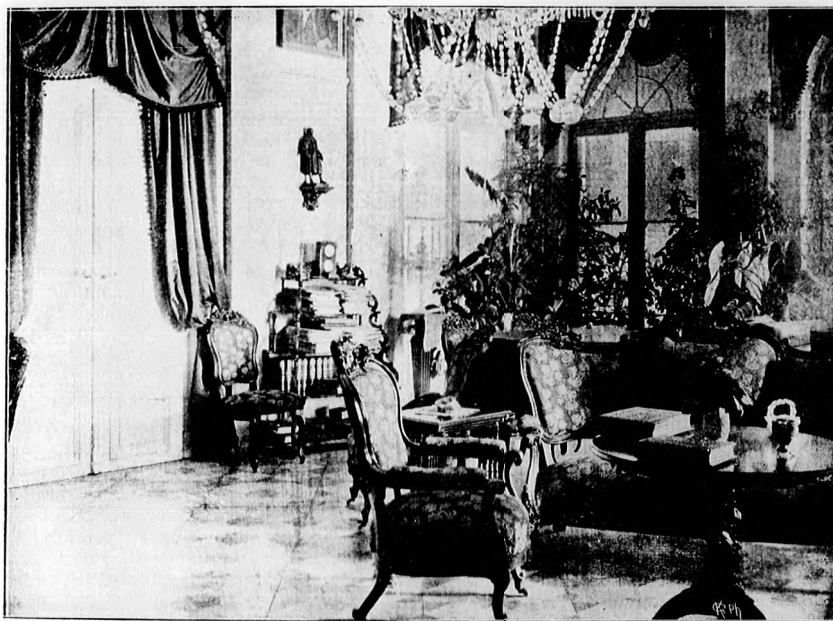
Nézzük, milyen habokat vetett a legutóbbi hetekben?

Mintha fekete színe volna a legnagyobb hullámnak s rajta torzképfűl... igen, a sikkasztás démona. Aradról

Báró Révay Simon tajnai kastélyából.

Nagyterem (I. rész.)

Báró Révay Simon tajnai kastélyából.

Nagyterem (II. rész.)

Ha esküdtszék ítélné, ha a jüryen tag volnék és ez a bűntársnak minősített asszony csak ennyit mondana védelméül: «Oltár előtt esküvel fogadtam uramnak, hogy sem jóban, sem rosszban, sem szerencsésében, sem szerencsétlenségében el nem hagyom» — bizony, tekintetes királyi törvényszék, habozás nélkül mondanám ki a verdiktet — becsületesre és lelkiismeretemre —: ez az asszony nem vétkes.

* * *

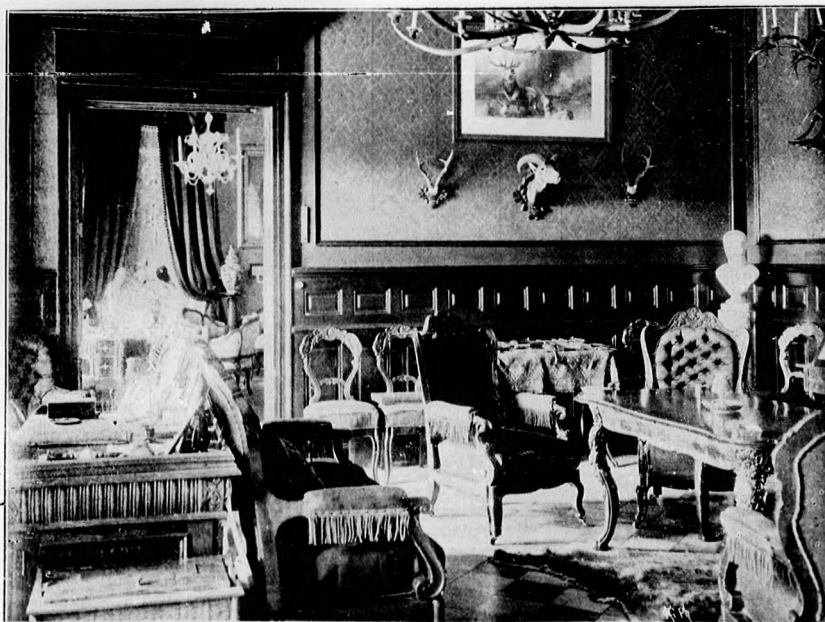
De könyörtelenül elítélném Wasserthal századost, ki legyilkolta a kályha mögé rejtőzött főhadnagyot. A tisztí bíróság ellenben felmentette. Nem az első eset katonákénál és nem is az utolsó. Most a nagy közönség szimpáthiája is vele van.

Csodálatosak vagyunk mi fin-de-siècle emberek! Egy vaktában kidobott üres frázis megbocsáttatja velünk a gyáva gyilkosságot is. Elég annyit hangsúlyozni, hogy a százados a becsületet bosszulta meg s rögtön megelégedkezünk arról, hogy egy védtelen embert ölt meg. De nem jut eszünkbe az sem, hogy mindnyájan hús és vérből valók vagyunk s vajmi kevés soraink közt a József, ki inkább Putifárné kezében hagyja köntösét, semhogy nála maradjon. Vajjon azok közt, kik férfias tettet látnak Wasserthal százados véres cselekedetében, nincs egy sem, a ki ne lett volna a boldogtalan főhadnagy helyzetében? A mikor mi, ti, önök töltöttünk pásztorórákat férjes asszonyok boudoirjában vagy hálószobájában: jogosnak, természetesnek és megcsodálni valónak

sodort magával egy alakot és innen a fővárosból egy másikat. Az ő sorsuk nem érdekel és sem szánalmat, sem különösebb megvetést nem érzek irántuk. Isten szabai akaratot adott az emberek s miniatúra-készítése szerint játszhat *va vanque*-ot a becsülettel, szabadságával és életével. A tét elég nagy volt mindkettőnél. Fegyház vagy revolvergolyó egyenlíti ki a különbözetet: mellékes és csak rájuk tartozó. Engem a két sikkasztási történetből csak az az asszony érdekel, a ki együtt szökött férjével s az utolsó percben, midőn rálépnie kellett volna a tengerentúrra induló gőzörsre, női gyöngessége: a kitörő könyek árulójává lettek magának és urának. Börtönőrök közt tért haza s a fogházból csak a vizsgálóbíró irgalmas szíve bocsátotta szabadon, hogy legyen gyámolója két kis ártatlan gyermeknek. De a magyar törvény csak enyhítő körülményeket fogad el, a lélektani és erkölcsi motívumokat nem mérlegelheti. Ez az asszony szintén büntetve lesz. Enyhébben, mint a férje. Nem fegyház, talán nem is börtön, csak fogház lesz a büntetése, de mindenesetre ülni fog.

Kérdem: mi lett volna a kötelessége? Hogy följelentse férjét, gyermekeinek apját?! Hisz az szerette, kellett hogy szeresse őket, mert különben nem vitte volna magával végzetes kolonc gyanánt. A sikkasztást meg nem történte az asszony nem tehethe. Neki csak aköz volt választása: kövesse-e férjét az idegenbe, vagy maradjon itthon s egyedül viseli a szegényt, mely reá is tapad.

Mily gyötrelmes problema egy becsületes női szívnek, a mely szeret, férjét és gyermeket egyformán!

Báró Révay Simon tajnai kastélyából.

Kis szalon.

Bárc Révay Simon tajnai kastélyából.

Parkrészlet.

tartottuk volna-e, ha a férj — társadalmi állása szerint — revolverrel, karddal, dikieséssel vagy furkósbottal ijarkodik vala «megbosszulni a becsületét» mi rajtnok? Nem, uraim, ha egy atom sem kering bennünk Don Juan vérrel még akkor sem foghatjuk pártját a férjnek, a ki megöli — védtelenül — neje szeretőjét vagy esábitóját. Mert, higgyék el, sohasem a férfi hibás, hanem a nő. Az a szerencsétlen főhadnagy bizonyára nem kerül mezitláb és kabát nélkül a kályha mellé, ha felöltözöttén ajtót nem nyit neki az asszony. Ő csak elfogadta azt, a mi kínálkozott. Talán nem is forszírozta, talán esábitva lett s mégis a hűtelen nő életben maradt, esetleg esábit majd másokat és megesal majd egy második férjet, ő ellenben legszebb férfikora tavaszán a földre került.

Lám, a francia — más elvet vall. *Tue la* — öld meg az asszonyt, ez a francia férjek jelszava. Dumas remekül indokolta a hitvesgyilkosságot, de egyetlen szava sem volt annak a férjnek a mentegetésére, ki nejeinek szeretőjét is megöli. Az a escelekedt jogos, ez jogtalan. A nő hűséget fogadott, de X. vagy Y., a kit neje szobájában «tetten» ért, legfőleg hivatlan betolakodó, a kit megfenyíthet és kidobhat, vagy felelősségre vonhat, ha mint barát árulást követett el, de életét venni, a mikor fegyvertelenül és zavartan áll előttünk, gyávaóság és állati vadság.

Ismerek egy képet, czíme: *Flagrant délit*. Egy hotel-szoba, melynek betört ajtajában áll a férj a rendőrbiztossal és rendőrökkel. Az összegyűrt ágy mellett decolletált alsó ruhában egy ijedt asszony és még hiányosabb tojletében a kandalló előtt egy fiatal férfi. Amaz a hűtelen nő, ez a szeretője. Tetten érték őket, de a férj arca hideg és szenvedélytelen. Nekem ez a kép visszatevő és undorító volt eddig — a férj miatt. De ha most fantáziám elmém varázsolja a nagyszobai flagrant délit-t, lángoló arccal és kezében villogó aczéllal, Wasserthal századost és a kályha mögött Gariboldi főhadnagyot — nem vagyok gyáva ember, de pokolba kívánok minden ilyen gentleman férjet és megemelem a kalapomat Mr. Bonhomme előtt, ki tanukat hív a házasságtörés konstatálásához.

Sarron.

Nyári löversenyek.

A ki sport-titkok leleplezését vagy megbízható typ-eket keres e czikkelyben, ne folytassa tovább a czímmel. Csak a szimbolista német regény- és színműírók engedhetik meg magóknak, hogy egy hangzatos, sokatmondó czímmel lépre esálják a jámbor olvasót, ki aztán a regény vagy dráma végén káromkodva kérdi: mi a ménkö köze van ennek a számszágnak a czíméhez? Én becsületesen kereskedem portékáimmal, s ezért eleve kijelentem: most elmondandóim fölé a «nyári» jelző csak azért került, mert a tavasz elmúlt s az ősz még nincs itt. E vallomásból minden nagyobb kombináló tehetség nélkül sejtethető, hogy adós fogok maradni — (Szent Ég, hát már ilyen adósságom is lesz!) — versenypáripáink formafejlődésével a tavaszi verseny óta. Lelkiismeretemenk csupán az nyújt némi vigaszt, hogy

tartozásomat kamatosztul rójak le a t. ez. közönségnél sport- és napilapjaink.

Öröm nézni, hogy a komoly politikában dolgozó lapok is mily bő teret szentelnek a löversenyek ügyének. Husz év előtt 10—15 sor jelentette egy versenynap lefolyását; ma a Cottingbruni meeting is hasábokat foglal el, szent István-nap előtt és után pedig a sport-tudomány egész arzenálja tárul föl jelesen szerkesztett újságjainkban. Az illető sport-rovatvezető büszkébben jár redakceziójában, mint a legkopaszabb vezéreziklirő és törzskávéházában a pinczerek és a jámbor feketekézűzők olyas pillantásokkal tisztelik meg, mint a milyenek illethetők annak idején Cassandrá vagy Pythia asszonyságot Dodonában. De nekem, a ki ismerem néhány versenystálló-tulajdonost, némi halovány gyanúm van, hogy ezek a löversenyi Falb Rudolfok talán még sem helyezhetők nyomtatásba adott nézetekkel egysorba a Szentirással. Úgy vettem észre, hogy a közvetlenül érdekelt felek: az istállótulajdonosok vagy nem olvassák az ő fejtegetéseiket, vagy ha elolvassák, olyan mosoly játszadoz arcukon, melyet Beniczkyne Bajza Lenke ő nagyméltósága száználmasnak szokott kvalifikálni.

De mindegy. Legyünk igazságosak és ismerjük be: részben a sajtónak is köszönhető az a nagy érdeklődés, mely a versenyügy iránt ország-szerre mutatkozik. A löversenyeknek most már csak három-fajta ellensége jár közöttünk. Öreg ellenzéki pozitívalók, fiatal alanyi és drámai költők, végül pedig a morálfilozófiában tobzódók.

Az első kategória Irányi Dániel és Csanády Sándor nyomdokain haladva a kormányt szidja, hogy miért dobál százezreket apamének vásár-

lására, a mikor olyan nagy az inség a magyar hazában.

Költő barátaink keserű gúnynyal vonnak párhuzamot a M. T. Akadémia és jockey-clubb között, s a két testület által kítűzött versenydíjak közötti különbségre mutatva bánatosan sóhajtják: miért nem születtek költő helyett Galaor vagy Kincsem ivadéknak.

A morálfilozófia művelői végül állhatatosan ostromolják a *totalisateur* intézményét, mint a sikkasztások eredendő kűtfejét.

Tehát kormány, jockey-clubb és totalisateur támadhatók különböző szempontokból.

De kérdem: volt-e intézmény a világteremtése óta, a mit meg ne lehetett volna támadni, ha az ember támadni akart? Meg vagyok győződve, hogy ha még egyszer bekövetkeznék az általános manna-hullás, akadna pár morózus és elégedetlen lélek, a ki megkritizálná a Mindent: miért hullatott mindenkinek manná.

A lötenyésztés és löversenyek ügye egész a legutóbbi időkig anachronizmus volt a *lovas* magyar nemzetnél. Már nemesak az angol és francia túlszarmyalt bennünket, hanem nyakunkra kezdett nőni a német is. A kormány, jockey-clubbnak és totalisateurnek köszönhető, hogy megszünt az anachronizmus és Magyarország a lötenyésztés terén ismét első helyre jutott. Intelligens körben már általános annak hangsúlyozása, hogy mennyi haszon háramlik a löversenyek révén a tenyésztésre, a faj nemesítésére. A kik sokalják azt az összeget, a mit a kormány a méntelepekre fordít, tudakozzanak csak az iránt, hány százezer forint került magyar zsebekbe Romániából, Görögországból, Szerbiából és Bulgáriából magyar lovakért? Leány és ló: ez a két export-cikkünk van még a keletre, szegyenkedjék és büszkélkedjék rajta tisztelt kormányunk.

A jockey-clubb azonban csak büszkélkedhet. Directoriuma az utolsó két évtized alatt oly tevékenységet fejtett ki, hogy Ausztriában — a mely mindent irigyel tőlünk — rohamosan terjed a sárgaság, a mely tudvalevőleg okozati összefüggésben áll az irigységgel. Alag, Tátra-Lomniz, Pozsony: mind egy-egy jelentős hatásköre a versenyügy élén állók működésetnek. Az államvasutak tudja megmondani, hogy a esászár város szid ugyan bennünket, de löversenyekre tömegesen siet le. És jönnek távolabbról is, mert a futtatások kvantitás és kvalitás, meg a díjak tekintetében egyenesen Anglia után következnek. Párisnak több a versenytere és több a meetingje, de a résztvevő anyag jóval mögötte áll a miénknek.

Nem ismerek igazságtalanabb vádat, mint a mikor azt hallok laikusok szájából, hogy az istálló-tulajdonosoknak nagy jövedelmi forrás a versenyek. Hát van-e az illetén vádaskodónak fogalma arról, mibe kerül a lötenyésztés, a versenystálló fentartása, a trainerek, jockeyk, szolgálk fizetése, a téttek, utazások és sok-sok egyéb ~~hagyományok költsége? Talán a mindazt fedezni a nyert díjakból, kivéve azt a ritka esetet, ha~~

Gróf Majláth Géza gárdenyi kastélya.

ugyanegy istálló nyeri meg a Derbyt, a Szent-István és a Királyné díjakat, meg a többi klaszikus nagy versenyeket? — «De ott vannak rekompenzációul» — hallom a mormogó ellenvetést — «a fogadások!!» Persze, ez a hangsúlyozott szó azt jelenti, hogy minden futató gentleman százezreket söpör be a totalisateurtól és a bokmacherektől. Ó naiv rosszindulat és tudatlanság! Tessék megfigyelni, hogy ismert versenyistálló-tulajdonosaink közül melyik hazárdorol a turf-on? Neveket fölsőlegesnek tartom fölsorolni, de biztos tudomás alapján állíthatom, hogy azok közt, kiknek a magyar lótenyésztés és versenyügy föllendülése köszönhető, egy sincs, ki vagyont szerzett volna nyereségekből. Ellenkezőleg: jövedelmüknek tekintélyes részét emésztí föl a nemes sportszennvedély, mely közvetve hasznára van az országnak is Balgaság azt hinni, hogy ők a futtatások eredményével előre tisztában vannak. A mily kétségtelen, hogy nagyobb eséllyel váltják meg esetleg ticketjüket a totalisateurnél, mint azok, kik a ló neve vagy száma vagy a jockey arca után indulnak, ép oly bizonyos, hogy tíz verseny közül legalább hétnél rájuk nézve is bizonytalan az eredmény.

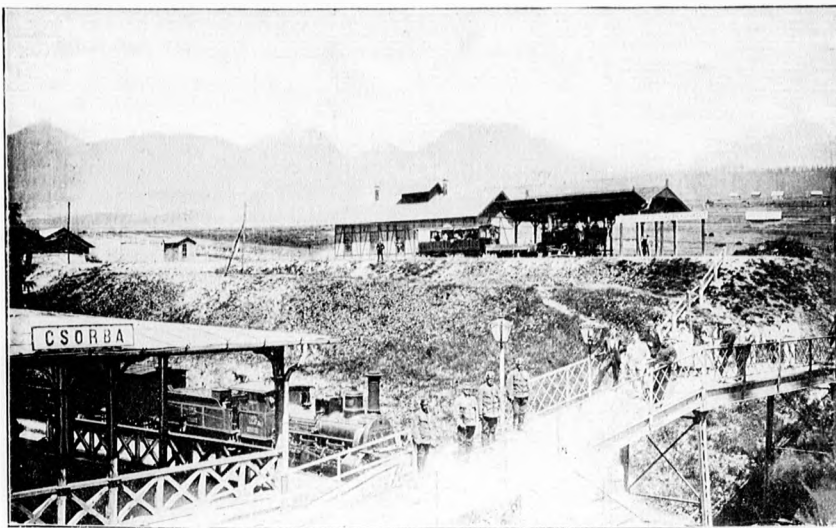
A turf-on nem ők a hazárdörök, hanem azok az alakok, kik hazardul játszanak a börzén és a kártyaszobákban vagy Monte Carlo roulettasztalainál. És a mi gyanúsítás kiröppen a publikum körében a versenyek tisztasága és egyes istállótulajdonosok korrektsége felől: az hozzájuk vezethető vissza... wie der Schelm ist, so denkt er.

A francia kormány egyidőben — gondolom 1891-ben — betiltotta a turf-on való fogadásokat és a totalisateur: a *pazi mutuel* működését. Mit ért el vele? Fogadásokat ezután is kötöttek az emberek, de hivatalos garancia nélkül és fölvirradt a könnyű lekiismeretű kalandorok napja, kik csak nyerni akartak, de veszteni és fizetni ezük ágában sem volt. A versenyterek látogatottsága pedig esökkent rohamosan. Végre is — megbukott az a kormány, mely a szocialisták kedvére e rendeletet kiadta — s a *pazi mutuel* újból fölvetve hasznos szerepét.

Nálunk is csak hadd esattogjanak a totalisateur masinái: sikkasztás volt, van és lesz löversenyek nélkül is. Lám, Piütsich úr, a ki egy milliót és Krivány úr, a ki annak negyedrészt sikkasztotta, sohasem jártak a versenyterre. Bölesen mondja a török közmondás: A kiről Allah azt végezte, hogy a nyakát törje, az a síma földön is ki fogja törni.

Sikkasztások hónapja.

A Péter Páli jégeső után aratásról, eséplésről alig hallani valamit. Nem telik öröme a gazdának az idej termésben, ez az oka hogy annyian följöttek közülük a meleg júliusban Budapestre anélkül, hogy megbeszéljék, hogy

Csorbai kép.

A fogaskerekű vasút alsó állomása.

mi történnék majd öt év múlva a vámtarifával, meg a kereskedelmi szerződéssel. A nyári anketén báró Dániel Ernő elnökölt, balján az államtitkárja, még a régi, a vasmarkú Vörös László. Nem hiába Somogyország választotta meg képviselőnek, kuruczodott is a gazdájával addig, míg végre Schmidt József foglalta el a helyét. Jó maga a helyi érdekű vasútakat fogja igazgatni. Politikus verebek csiripelik, hogy nem soká, mert a királynak nemsokára kereskedelmi minisztere lesz szüksége. Egyébként Perczel bírodalmában is volt valami változás. Egyik Imre elment, jött utána a másik Imre, — *Latkóczy* Imre államtitkár helyébe *Jakabffy* Imre. A Nemzeti színház tájékán is volt változás. Nemesak a Keglevich gróf intendantssága, hanem buesúzott az öreg *Szikszay* bácsi. Rosszul megy az üzlet, — panaszkodott a jó öreg — csodálatos pedig, a magyarra azt szokták ráfogni, hogy csak a gyomrával törődik. A miben van is némi igazság. Gróf *Zselénszky* úr is, a legújabb sütetű publicista és szocialista a szocializmust tisztán a korgó gyomor kérdésének tartja. Az új szocialpolitikust, bár ebben a legelső értekezésében sok tüsköt-bogarat összehordott, nagyobbal semmi esetre sem voltak, mint a budapesti királyi büntető-törvényszék orvosszakértői, a kik egy esetről ötfelekép szakvéleményeztek. A legnagyobb rekordort persze Ajtay tanár érte el, a ki maga két különböző orvosi szakvéleményt adott be egy eset fölött. Kapott is érte elegend a nagyságos úr, pedig kár volt azért bántani. A télen folyton támadták, mert az orvosi vélemény mellett jogi véleményt is osztogat. Most jogi véleményt nem adott, azért

bát volt jussa ahhoz, hogy két orvosi véleményt mondjon. Egyébként a vélemény végre is csak — vélemény... Ime, a hónap karakterisztikusról tisztelettel alulírott jámbor krónikás véleménye. Isten óvjon, nem szakvélemény, csak amolyan kontárkodó. . .

Július hónap meg lehet elégedve az eseményeivel. Csupa úri embereket végzett ki. A bűnik nem valami világraszóló; az egyik a gyámpénztárból, a másik a pénzes levelekből, a harmadik megint csak a gyámpénztárból, a negyedik a regále-jövedelmekből akart egy kevés pénzmagra szert tenni. Az ötödik, hatodik már szót sem érdemel, annyira eltörpültek társaik mellett. Jobb időben őket is fölkapta volna a hír szárnya, de a sikkasztások hónapjában ők csak műkedvelők és semmi egyebek.

Krivány Jánosról, Arad vármegye gyámpénztárosáról sok mindent összeírtak. Valaki a jeles férfit megtegte a magyar közigazgatás áldozatának is. Valóban furcsa és mégis jellemző az egyoldalú bölcsekedést, hogy a hóhért nézi áldozatnak. Már ha éppenséggel áldozatok után kutat a bölcsekedő, tessék pár pillanatra az árvákra tekinteni, a kiknek a pénzükről Krivány nagyságos úrral együtt elvándorolt. Vagy, nem bánom, tessék Krivány feleségére tekinteni, a ki éppen azért, mert semmi pénzt sem hozott a házhöz, boldogságról, szerelemről, édes otthonról álmodott. . . Vagy tessék belepillantani ebbe a beteg társadalomunkba, a hol rendre hajlonganak a sikkasztó urak előtt. Ime, az áldozatok, ha már éppen azok után méltóztatik kutatni. Krivány nem áldozat, hanem gazember, valamint azok a sikkasztásban kollégái, *Tóth* Kálmán és *Pappert* Ferencz urak.

Az erszényesi postahivatal asszony-sikkasztója, *Németh* Erzsébetné asszony csekély ötszáz forintot kezel el. A tolnamegyei gyámpénztár segédkönyvelője, *Pappert* Ferencz 6200 fírt sikkasztott, pedig három éve, hogy megkezdte a pénzkeresésnek ezt a kétségkívül kényelmes módját. Lám, mennyire kimagaslik mindenek közül Krivány, a ki 309,000 forinttal a zsebében hagyta ott Arad városát. Legföljebb *Tóth* Kálmán a József-téri postahivatal sikkasztója mérközhetik meg vele, a ki 86,000 forinttal, a feleségével és két kis gyermekével indult Amerika felé. A sok ezer forintot nyugodtan viselkedtek, annál végzetesebb galibát okozott a feleség. Könyezni kezdett a hajón. . . És úgy jutottak Tóthék a rendőrség kezébe. *Tóth* Kálmán már Budapesten hűsöl, a feleségét pedig már szabadon bocsították.

Most pedig vármegyék, városok szövetségtek és egyesek pénztárában folyik a szigorú vizsgálat. Mégis jó, ha olykor-olykor lecsap valahova a villám, legalább akkor gondoskodnak villámhárítóról, a kik féltik a bőrtüket. Ime, ez az, a mit júliusnak köszönhetünk.

—igmi.

Csorbai kép.

Erdélyi útv. fűvözpénz felvétele, Budapest.

A fogaskerekű vasút legmagasabb kőtölése.

Idős szentiváni Szent-Iványi József.

— Csorbai tó. —

Szepesmegye hadgyakorlatait megszemléli a fáradhatatlan hadúr, a felségs király. Ez alkalommal Uralkodónk átlátogat a csorbai tóhoz, hogy megtekintse Magyarország tájainak legszebb panorámáját. És ez alkalommal meglátogatja az ősi Szentiványiak sarját, idős szentiváni Szent-Iványi Józsefet.

Ischlből 1898. július 20-án küldetett el a király megbízásából a levél, mely tudatja az érdemekben gazdag földesúrral, hogy koronás uralkodója házában legmagasabb látogatásával megtiszteli.

Ha idős Szent-Iványi Józsefről beszélni akarunk, nem mulaszthatjuk el, hogy beszéljünk a csorbai tóról, a csorbai fürdőről, mert hisz ezek ismertsége, a fürdő létrejötte, emelkedése Szent-Iványi József elévülhetetlen érdeme.

A csorbai tó — így állapítja meg a Pallas Lexikon — a Magas-Tátra déli lejtőjének legnagyobb tava 1351 méter magasságban fekszik és kerülete 26 kilométer, míg legnagyobb mélysége 207 m. A földalatti források és beszivárgások táplálják és lefolyása a nyugati oldalon egy kis patak által történik, melynek vize a Poprád völgyébe szakad és így a Balti tenger vízköréhez tartozik. A csorbai tó egy fensík fekszik, melyet északon Szobyziskó (2314 m.) és Bástya (2328 m.) csúcsok határolnak. Partját remek fenyvesek környezik. Állítólag a tó egy régi jégár maradványa, mely az említett két csúcs közötti völgyet kitöltötte.

E gyönyörű tó vidékének fenségét idős Szent-Iványi József ismerte fel. Ő e terület tulajdonosa és mikor még épület nem emelkedett a tó partján, ő már itt töltött a világtól elvonultan, a természet szépségeiben és tíktaiban gyönyörködve, minden évben egy-egy hónapot. Mint a felvidék egyik legtekintélyesebb és leggazdagabb földbirtokosa, a tó partján először a maga részére építtetett egy gyönyörű villát és csak azután emeltette gyors egymásutánban a szebbnél szebb nyaralókat s végül egy elsőrangú s ritka kényelemmel berendezett szállodát.

Tevékenyen fáradozott s munkálkodott. És munkálkodásait siker koronázta. A természet minden szépségével felruházott csorbai környék rövid másfél évtized alatt országos hírű gyógyfürdővé nőtte ki magát, hova ma már a külföldről is ezren és ezren zarándokolnak.

Idős Szent-Iványi József felhívta a nemzet figyelmét e tájszépségekre és az Országos Kárpát-Egyesület segítségével csakhamar megnyitott a Csorba-fürdőről Tátrafüredre vezető *Klotild-út*, mely 1890-ben építtetett.

Gyönyörű kirándulásokra vezet ez az út a csorbai tótól. Említsünk meg egy-egy helyet vagy tájszépességet: Mlinica völgy, fátyolvízesés, furkota völgy, Bástya csúcs, Poprádi, Kriván, Tengerszem csúcs, Jeges tó, Tátra csúcs, stb. . .

Szent-Iványi József, ki most házában fogja fogadni a magyar királyt s az egész magyar udvartartást, noha nem a mágnesvilágból került ki, a magyarok legtisztelendőbb alakja. Családja ősrégi nemes család, melynek tagjai már évszázadok sora

előtt ott küzdöttek a harezmezőn a királyért és a hazáért. Nagy emberek, kiváló férfiak kerültek ki a Szent-Iványiak származásából és miként Szent-Iványi József elhalt fivére is a képviselőháznak egy időben elnöke volt, úgy a régen elhunyt Szent-Iványiakból nem egy volt kiváló vezér, főispán vagy más tekintélyes állással bíró férfiú. Idős Szent-Iványi Józsefben is megvolt minden képesség, hogy családi hagyományaihoz képest fényes karriert csináljon, de ő nem akart megvalni kedves bérceitől, hegyeitől, fenyveseitől s míg istenben boldogult Károly fivére vezette a képviselőház ül-

seit, ő csendben dolgozott, gazdálkodott. Puritán-sága, tiszta jelleme, önzetlensége, szívózsága, jótékony-sága, ezeka tulajdonok ékesítették őt s jobban felékesítették, mint másokat nagy czimeit és érdemrendjeit. A Szent-Iványiak méltó sarja, idős Szent-Iványi József nem találhatta örömét a külsőségekben, visszavonult a Csorbátó környékére és így lett ő ennek a vidéknek fejedelme s e vidéknek létesített alkotások genialis megteremtője.

És ezrével siettek az emberek csodálni a Csorbátó környéke szépségeit s üdülni a fürdőben, melyet az ő genialitással párosult ízlése

Id. szentiváni Szent-Iványi József.

teremtett. És eljöttek ide az uralkodóház tagjai mind és igaz magyaros vendégszeretetre találtak idős Szent-Iványi József kastélyában. Nála jártak a boldogult Károly Lajos főherceg és neje Mária Terézia főhercegnő, Frigyes főherceg, Izabella főhercegnő s a főhercegi pár egész családja, továbbá Jenő főherceg, a külföldi fejedelmek közül Milán király, Ferdinánd bolgár fejedelem s annak édes anyja Klementina koburgi hercegnő. Utóljára hagyott József királyi hercegnő s családját. Utóljára hagytuk, mert József királyi herceg nem egyszer kereste fel fiával, Ágost és László királyi hercegekkel az ősz földesurat, mivel ő a legmelegebb baráti viszonyt ápolja és tartja fenn. Majd gyönyörködni s üdülni jöttek a királyi hercegek a Csorbátó vidékére, majd zergevadászatra és így lassan-lassan a legbarátságosabb viszony fejlődött ki közöttük s gavallér házigazdájuk között.

És a főhercegek sorát most bezárja a koronás király. Eljön Szent-Iványi Józsefhez az ő kegyelmes ura, I. Ferencz József, hogy gyönyör-

Emberbarátság, jótékony-ság, családjának bálványozása, honszeretet, irgalom, könyörület, becsületesség, egyszerűség jellemzik e puritán férfit, kinek mellét nem egy érdemjel díszíthetné már, de mindig tudott alkalmat találni, hogy határozott visszautasítással kibújjon a kitüntetések sora elől.

Nos hát idős Szent-Iványi Józsefet elérte az a legnagyobb kitüntetés, miben magyar hazafi csak részülhet. Az ősrégi nemes család tiszteletreméltó sarja házában meg fogja vendéglétni az őt látogatásával megtisztelő királyt, szent István legméltóbb utódját.

És a Szent-Iványiak dicsősége megnagyobbodik, még nagyobb lesz a nemesi czimer, melyet nem ékesít grófi korona s a melyet mostani birtokosa a munka, a szorgalom eszközeivel fényesebbített meg.

És az a szellem, a mely a Kárpátok e gyönyörűt méltó keretbe foglalta, tovább fog élni az ifjú Szentiványi Józsefben, a ki már most is számos jelét adja annak, hogy méltó utóda lesz atyjának.

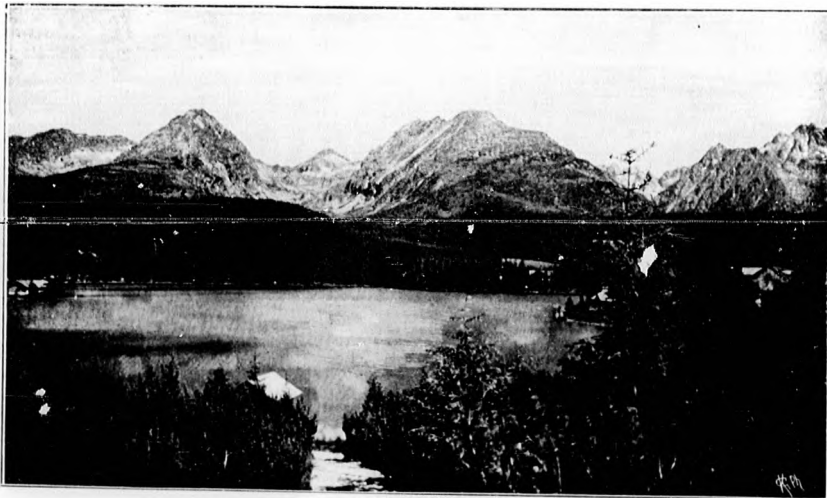
Der Csorbacee.

Wenn auch unsere herrliche hohe Tátra von jeher die lohnendste Gelegenheit zu Sommerausflügen bot — wie ja der auf den Besuch Maria-Theresia's hinweisende Thorbogen im Badeorte *Tátrafüred* (Schmecks) bezeugt — so hat doch erst die zu Beginn der siebziger Jahre dem Verkehre übergebene Kaschau-Oderberger Eisenbahn —, ursprünglich wohl nur für kommerzielle Zwecke bestimmt, das Hochgebirge den Touristen erschlossen.

Anfangs durchzog sie nur das *Hernadthal* und die Gegend des *Waggläufes*, bald aber streckte sie einige Fühler aus: das *Göllnitz-* und *Pepperthal* wurde durchzogen, Abzweigungen nach *Bártfa* (Bartfeld), *Löbse* (Leutschau) und *Szepesdrálfja* (Kirchdrauf) entstanden, und als vor drei Jahren auf Initiative einiger Sportfreunde der Jockeyklub fast unmittelbar am Fusse des *Lomnitzers* einen Sommerrennplatz aktivirte, da mögen die ehrwürdigen Häuhter der Tátra gar verwundert auf das rege Treiben herabgesehen haben und mit Recht: denn wo sonst nur einzelne Touristentrupps die schmalen Pfade belebten, wimmelte es an den Renntagen von Tausenden, die zu Fuss, zu Wagen oder zu Ross dem einige Minuten von *Nagy-Lomnitz* entfernt liegenden Rennplatze zuströmten. Und als von der Verwaltung der Staatsforste Oberungarns gleichzeitig in *Tátra-Lomnitz* ein Curort errichtet wurde, wand sich auch schon — figurlich gesprochen — die erste cherne Schlange — eine von der Poprádthalbahn bei *Nagy-Lomnitz* abzweigende normalspurige Adhäsionsbahn, bis dicht an den Fuss der hohen Tátra.

Noch während der Ausführung der vorerwähnten, 9 km langen Bahnlinie unternahm die Kaschau-Oderberger Bahn gleichzeitig die Vorarbeiten behufs Ausbaues einer schmalschurigen (1 Meter) *Zahnradbahn* zur «Perle der Tátra» dem *Csorbacee*, wobei sie durch den Besitzer desselben, Herrn Josef v. Szentiványi auf das Entgegenkommendste unterstützt wurde.

Mit der Herstellung dieser nahezu fünf km langen Touristenbahn begann man ein bisheriges Versäumniss unserer Vorgänger nachzuholen, denn was in der Schweiz in Österreich, Deutsch-

Csorbai tó.

Id. Divald Károly felvétele, Bártfa.

land und England mit dem Aufwande ausserordentlicher Geldopfer schon längst geschah wurde hier mit verhältnissmässig geringen Mitteln erreicht. Der Ausflügler ist nicht mehr der Gnade des Fuhrmannes und den Anbliden der Witterung bei mühsamer Wanderung überlassen, und kann um dreiviertel Uhr Abends vom Budapestester Ostbahnhofe Abfahrend, schon am nächsten Morgen neun Uhr am Csorbacee frühstücken. Mit dem Budapestester Nachteilzuge bereits um acht Uhr in der Station Csorba der Kaschau-Oderberger Bahn eintreffend, steigt daselbst der Reisende in die äusserst netten, bequemen Waggons der Zahnradbahn und steht

ködjk magyar tájok legszebbjén, mely ez ősnemes ivadék tulajdona s átlépi annak a puritán embernek a háza küszöbét, ki annyit tett s fáradozott a felvidék érdekében.

És a puritán jellemű férfiú, ki elhárított magától minden feltűnést, kinek nagy csendben tett munkássága ugyan nem maradhatott minden feltűnés nélkül, most ott fog állani az egész világ előtt. Ott fog állani, a mint fogadja az uralkodók mesztorát, az ő apostoli fejedelmét is és e történelmi momentum az ő érdemeinek megörökítése és megjutalmazása is lesz.

in kaum fünfunddreissig Minuten schon 1351 Meter über den Meer, am Ufer des tiefblauen, an zwei Seiten von dem Bergriesen eingeschlossenen, Forellenreichen Csorbacee's, wobei sich an dessen offener Seite eine herrliche Aussicht auf das um 500—600 Meter tiefergelegene Popperthal von Késmárk bis Liptó-Ujvár erschliesst.

Es giebt wohl grössere Hochseen, z. B. der ganz vom Gebirge umschlossene Achensee u. a. m. aber einen derart malerischen Anblick wie die «Perle der Tátra», der schönste Punkt des Landes, dürfte das Touristenauge nicht bald finden.

War das ein Staunen und Bewundern, als ein Theil der ausländischen Delegirten des anlässlich der Millenniumsfeier nach Budapest geladenen Vereines deutscher Eisenbahnverwaltungen, — die Rückreise zu einem Besuche der Tátra benützend — das Ufer des Csorbacee's betrat! «Erst *jetzt* baut man eine Bahn daher!» — «Das ist ja einer der schönsten, interessantesten Punkte Europa's!» u. s. w. rief man, und mancher der gewiss vielgerühmten Eisenbahnfachleute verlängerte seinen Aufenthalt zum Genusse der prächtigen Sommerfrische, welche erquickende Bäder, vorzügliche Verpflegung, bequeme Logis in mehreren Hotels und separaten Willen, ferner aufmerksame Bedienung, sowie Gelegenheit zu prächtigen Ausflügen (Popper- und Fischsee, Meerauge Tátrafüred u. s. w.) bietet.

Es dürfte sich auch nicht bald ein derartiger Curort finden, der, wie die Csorbacee-Anlage von seinem Eigenthümer, einem liebenswürdigen, einem alten ungarischen Adelsgeschlechte angehörende Gutsbesitzer, selbst verwaltet und mit unendlicher Fürsorge und Aufopferung gepflegt wird.

Herr v. Szentiványi widmet den grössten Theil seines Lebens der Aufgabe, aus dem reizenden Flecke ungarischen Bodens einen Weltcurort zu bilden und wird sein Ziel gewiss erreichen.

Was die Csorbaceebahn selbst anbelangt, so ist dieselbe mit 1 Meter Spurweite nach dem System Riggenbach als Zahnradbahn und nur in einer sanftansteigenden, kurzen Theilstrecke, sowie in den Stationen als Adhäsionsbahn ausgeführt, wobei die untere Station mittelst eines Uebergangseiselaufs und einer Umladerampe mit der Station Csorba der Hauptbahn verbunden ist, wodurch die Etablierung eines Frachtenverkehrs sehr erleichtert wurde, was bereits im verlossenen, eisarmen Winter seine guten Früchte trug, da einige hundert Waggon des Krystalhellen, fast meterdicken gesündesten und haltbarsten Eises Mitteleuropas vom Csorbacee nach Österreich und Norddeutschland verfrachtet wurde.

Obwohl der Betrieb vorläufig nur während der Sommermonate — vom 15. Juni bis 15. September stattfindet, — ergaben dennoch bereits die ersten Monate eine zufriedenstellende Frequenz, welche sich bei der — wie bereits erwähnt — ausgezeichneten Vorsorge für Unterkunft und Verpflegung der Gäste, und bei dem unbeschreiblichen Genuss, den die Fahrt selbst bietet, unbedingt fortwährend steigern wird.

Die Trace der Bahn, in technischer Hinsicht eine der interessantesten Europa's, führt anfangs über schwimmenden Wiesengrund, später durch dichten Fichtenwald und am oberen Ende über jahrtausend-alte Muränen, an der steilen Berglehne empor, bis dicht an den See. Die Maximalsteigung beträgt 127‰ (circa 1: 8), der kleinste Krümmungsradius 120 m. Die untere Station liegt 906 m, die obere 1351 m (die höchstgelegene Station des Landes) über dem Meeresspiegel, demzufolge die Bahn eine Gesamtsteigung von 445 m überwindet.

Die 20 kg per Meter schweren Adhäsionsschienen aus bestem Martinstahl ruhen auf Eisenschwellen, welche in Granitsohlen eingebettet sind; die Zahnstange mit Gussstahlzähnen ist auf sogenannte Schämmel montirt, wodurch sie über die Adhäsionsschienen emporragt und derart sowohl Zahnrad- als auch Adhäsionsbetrieb ermöglicht ist.

Die Vorarbeiten zur Bauausführung wurden im Spätherbste des Jahres 1895 getroffen, im April des darauffolgenden Jahres musste für den die Trace aussteckenden Ingenieur noch der Weg im tiefen Schnee ausgeschaufelt werden und am 29. Juli 1896 fand, — trotz der äusserst ungünstigen Witterungsverhältnisse, die Betriebsöffnung statt!

Als Ergänzung der Touristenbahn fehlt nunmehr nur noch eine solche nach Tátrafüred, deren Ausbau als schmalschurige 0'76 m elektrische oder Zahnradbahn auch bereits studirt wird. Auch deren Zustandekommen ist nur mehr eine Frage kurzer Zeit, womit dann vorläufig drei der wichtigsten unserer Tátrakurorte mit der Hauptbahn verbunden sind. Sie untereinander

mit einer «Ringbahn» zu verbinden und die Herstellung, eventuell Abzweigungen zum Poppersee oder zu dem «Meerauge» (die Concession zur Vornahme von Vorarbeiten für eine schmalschurige Zahnradbahn zu dem «Meerauge» wurde bereits ertheilt, das sei der Zukunft überlassen.

So sehen wir endlich, dank dem opferwilligen, energischen Zusammenwirken der massgebenden Faktoren unsere herrliche Trágegend dem Städter erschlossen. Und da die Tátra die reinste, gesündeste Gebirgsluft, süssem Waldesduft und alle Vorzüge eines herrlichen Sommeraufenthaltes und paradiesische Gegend, wie der Csorbacee, Tátrafüred, Tátra-Lomnitz, Matlárháza, Gánóc, Barlangliget, Fenyőháza bietet, ist es wohl zweifellos, das für unsere Tátra eine neue Zeit des Aufschwunges und der schönsten Blüthe angebrochen ist, seitdem die stählernen Pfade der Kultur, die Bahnschienen, sie aller Welt näher gebracht haben.

Gustav Schmidt.

Az új opera-intendáns.

Borrigáljuk meg a közmondást: A halottak néha mégis visszatérnek. Íme, Keglevich István gróf, ki egyszer már megszűnt lenni operai intendánsnak, újból visszatér erre az állásra. Ki hitte volna ezt abban az időben, midőn eltávozott? Hisz a sajtó rágörgötte a legsúlyosabb köveket az ő emlékére, mintha

Csorba képe.

II. Szentiványi Szent-Ivány kastélya.

elvé félt volna a föltámadásától. Et idem re-surrexit Stephanus, s a sajtó a megkövezett most már hozsannával fogadja. Csak néhány esztendőnek kellett leperegni, hogy kiderüljön: neki volt igaz, s a magyar opera ügyét biztosabb kezekre bízni nem lehet. Ily elégtételt közpályán mozgó embernek a sors alig juttatott.

De Keglevich István nem is tartozik a hét-köznapni emberek közé. Életrajza fölé arany betűkkel kellene odaírni a siker előítéletének czáfolatát. Ő, a ki minden eszközzel fel van ruházva arra, hogy tündöklő sikerrel vegye körül nevét, a ki vele született egyéni kiválóságainak és a szellemi előkelőség szerzett tulajdonának hatalmával, természeténél fogva a hódító szerepére volna hivatva — a diesvágy, a tündöklést csábításainak ellenállva nem követi a modern rómaiak azon klasszikus szokását, hogy minden föllépésük végén odakiáltják a közönségnek: Applaudite! Tapsoljatok!

Keglevich István grófot mindenki bátor embernek ismeri, de hogy másodszer is magára ölti az intendánsi Nessus-inget: azt legnagyobb csodálói sem hitték volna. Ez bizonyítja, hogy széles Magyarország egy ember van, ki nem fél a közönségtől és a sajtótól és ez Keglevich gróf.

De bátorsága nem a béleletlen vasfejből ered. Ismeri a színpadot, az irodalmat, a művészerőket és a haladás eszközeit úgy, mint csak kevesen. Mikor az Opera megnyílt, sokan azt hitték, hogy egy csapással megteremthetik nálunk a zenei előadó művészetet; mikor aztán kiült, hogy az Opera művészet helyett csak deficitet produkál, ezek voltak az első, kik minden habozás nélkül pereatot kiáltottak és követ dobtak fejletlen műintézetünkre. Ekkor állott elő első ízben Keglevich gróf, a ki saját személye feláldozásával martyrja lett annak a fel-fogásnak, hogy inkább legyen deficit az állami pénztárnak, mint elkallódjék a művészet, melynek értékét aranyalvól fölmérni nem lehet.

Keglevich gróf következetes fő. A második intendánság alatt, mely most kezdődik, leg-főbb az időközben szerzett tapasztalatait fogja érvényesíteni, de irányelvei a régiek maradnak. És ezekben megbízhatunk.

Hogy mennyire jártas az irodalomban és mennyire pedáns a művészi stílszerűség keresz-tülvitelében, arra nézve csak két anekdotát akarnok felhozni.

Az egyik eset a képviselőházban történt a 80-as években, a mikor az antisemitizmus fény-napjait élte. Az öreg Nendtvich a német klassz-szikusokat is fel akarta használni gyűlöletének igazolására és heroikus hangon kezdett egyszer ezíálni Goethéből:

Des Menschen Thaten und Gedanken wisst,
Sind nicht wie Meeres blind-bewegte Wellen,
Die innere Welt, sein Mikrokosmos ist
Der tiefe Schacht aus dem sie ewig quellen.

Az egész Ház nagy figyelemmel hallgatta a cizitátumot és az ősz tudónak el is hitté volna mindenki, ha véletlenül Keglevich föl nem áll és ott nyomban ki nem sít, hogy biz azt az antisemita motivumot nem is Goethe használta, hanem Schiller, még pedig a Wallenstein II. felvonásának X. jelenetében, mely éppen nem az antisemiták malmára hajtja a vizet. Ez a részletes tájékozottság a drámairodalom terén annyira meglepte a képviselőket, sőt oly általános föltűnést keltett a Házon kívül is, hogy Keglevich egyszerre híres ember lett arról — a mit azóta mindenki tud — hogy nincs a világon az a színdarab, legyen az német, francia, spanyol, angol vagy olasz, melyet ő minden apró részletében, jelenetről-jelenetre ne ismerne.

A színház szeretete egész szenvedélylyé nőtte ki magát nála és nem egyszer történik, hogy valamely új darab megtekintésére direkt elutazik Párisba, Madridba vagy Olaszországba. Izlésé oly kifejtett, hogy a legesekélyebb hibát is észreveszi és figyelme kiterjed a legesekélyebb ntüanszra is, mely esetleg a stíly összhangzására hathat. Első intendánsága alatt ezt vetették neki leginkább szemére, mert a tökéletesség kedvéért sokak által érthetetlen túlkidításokba bocsátkozott. De már a Vigaszínház élén állva, ez a gondos izlés tette azt egy év alatt első műintézetünkre kiállítás és szenirozás dolgában.

Ujházaval történt, hogy 91 vagy 92-ben valami francia darabot adtak a Nemzetiben XIV. Lajos roccoo-korából, melyben udvari gallért kellett adnia. Öltöny, cipő és paróka, mind korhű voltak rajta. Elérkezvén jelenete, kisetett a színpadra, de alig, hogy zsebébe nyult, összerezzen és majd belezavarodott mondókájába. Alig várta, hogy a színpalak mögé léphessen s megtekintte azt, a mi kezébe akadt zsebében: egy aranyórárt. Valódi aranyóra volt, szintén roccoo kiállítással. Keglevich gróf eszűstatta nadrágjába észrevétlenül, hogy teljes legyen az összhang.

Akár igaz ez az adoma, akár nem, jellemzi Keglevich működését a színházak körül. Nem csalódunk, a mikor azt mondjuk, hogy a színészvilág komoly, törekvő és igazán tehetséges elemei örömmel látják viszont úgy az Operánál, mint a Nemzetinél a szigorú, de bőkezű intendáns, a kire minden ráfoghatnak, csak azt nem, hogy kontár a tisztességben. És reméljük, hogy a II-ik Keglevich-acea hosszabb lesz az elsőnél.

Marasmus.

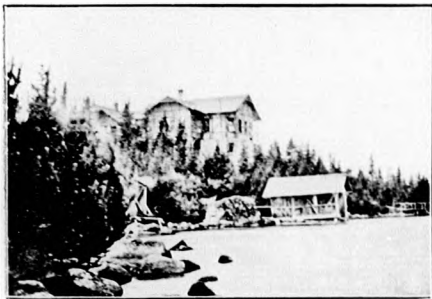
Nem tudom, boldogult *Chauvin* úr hagyott-e hátra szemüvegeket, de nekem úgy rémlik, hogy minálunk a chauvinizmus szemüvegén átlátja majd mindenki az ország intellektuális állapotát és társadalmi viszonyait. Kövezzenek bár meg, vagy Csanády Sándor szelleme dörögje rám a «hazaárulót», nyíltan kimondom számalmas viszonyok uralkodnak a Kárpátok bérceitől le az Adria partjáig.

Isten meentsen, hogy a politikára gondoljak. Mi ezzel úgy vagyunk, mint Heine, ki veszett kutyához hasonlított, naiv gúnynyal fohászzkodván:

«O Hund, du Hund,
Du bist nicht gesund,
Du bist vermaledeit auf Ewigkeit;
Vor deinem Biss
Behüt' mich mein Gott
Und Heiland Jesu Christ».

A számalmas jelző amaz állapotokra vonatkozik, melyekben a vidék városai leledzenek. Az a félszázad, mely a «Kréwinkl» Buda és Pest városokból megteremtette a dunapart metropolist, a fényes, ragyogó és európai életet élő Budapestet; a mely új eszméket, törekvéseket, ipart és kereskedelmet létesített; a mely a nyugat államaiban erős tényezőkké emelt apróbb városokat; ez a félszázad mintha nyomtalanul vonult volna át vidéki városainkon. Járjuk sorba akár a felföldet, akár a Tisza-Duna között, ma is azokat a társadalmi, irodalmi és művészeti állapotokat találjuk, illetőleg nem találjuk, mint 20, 40, sőt 60 évvel ennek előtte. A chauvinisták büszkén mondják: vidéken van még *patriarkhális élet*.

Boeossák meg, ha gúnymosoly szökik ajkamra, ha a «les bons gens de province» a vidék tagbaszakadt, pirosképi bácsijai a patriarkhális étellel büszkélkedének, s nem tehetek róla, de szegyenkezve gyűröm össze a lapokat, ha hírül hozzák, hogy ez vagy amaz vidéki város patriarkhális módon nagy eszem-izommal ünnepelte a véletlenül falai közé vetődött külföldi notabilitást vagy turista gyanánt átutazó művésznépességet. Hát a rövid földi létben kétségkívül kellemes dolog a töltötöközt, a halászlé, a ropogós malacsült és a túros-susza, kivált hamisítatlan somlai vagy szomorodni kísé-

Görbői kőp.

Klimó szállója.

retében, de bátor vagyok megkockázhatni azt a szerény nézetet, hogy végzeél nem lehet egy nemzetre nézve csupán a gasztrónómiai hagyományok és hűrnév fentartása. Már pedig a jó vidék — tisztelet a kivételeknek — nem törődik mással és nem óhajt egyébben híressé lenni, mint opulens ebédjeivel és vacsoráival.

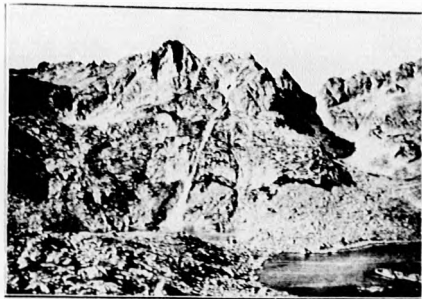
Szemleli élet nincs a vidéken.

Ez súlyos vád, úgy-e bár? De kérem a szegedi Dugonics-társaságot, a pozsonyi Kisfaludy-stáát, a székesfehérvári Vörösmarty-kört és az alsó-kutyabagosi irodalom-pártoló kaszinót, ne méltóztatassanak haragra gyuladni. Ők talán a tarokk mellett szakítanak olykor időt felolvasásokkal egybekötött táncestélyek rendezésére, de az ő «szellemi» mozgalmak meddők maradnak. A tömeg ma is ép oly érzéketlen a szellemi élet iránt, mint volt nagyapánk idejében. Az «általános műveltségnek» egyetlen terjesztője a napilap, mely másod, sőt harmad alhérléthen kerül a kezekbe, meg a kölesönkönyvtár, hol Dumas pére és Montepin urak foglalják el a díszhelyeket.

Azok az eszmék, melyek forrongásban tartják a civilizált országok gondolkodó elméit; azok a természet-tudományi problémák, melyek immár minden embert érdekelnek; azok a művészeti és irodalmi törekvések, melyek pro és contra táborba hívják külföldön a laikusokat is; a társadalmi érintkezés és az élni tudás művészetével együtt csakis Budapesten találunk visszahangra, megvitatókra, követőkre. A vidék mindezeknek csak reflexét látja a maga újságjaiban, ő maga a fejlődés áramlatába belevetni nem meri magát. Marad ósdi — nem ruháza-

tában, hanem gondolkodási módjában és életviszonyaiban. Tempora mutantur et nos mutamur cum illis, de — nem a magyar vidéki városokkában.

Hogy itt vagy amott a gyalogpálló helyett aszfaltjárda díszel, s faszindelyes házak helyén két- vagy háromemeletes palota emelkedett; ne téveszsen meg senkit. Csak a külső változott valamelyest, de az élet a falak közt «tönt nach alter Weise». És bizonyára fogalma sincs annak a gazdag debreczeni czivisnek, ki levetett kabátal és mellényvel fogadta a házába kvártélyozott francia irónót a kiállítás idejében, hogy szomorú bizonyítgot nyújtott a vidék társadalmi műveltségéről. Én meg

Görbői kőp.

Tengerészemlék.

vagyok győződve, hogy rossz epéjú, kőtekedő embernek nevez engem az a székesfehérvári virilista városatyja, ha műveletlennek mondom, mert hallottam közgyűlésen szónokolni: Mire való megszavazni pénzt villamvilágításra, mikor van elég olajlámpa a városban, s minek egy krajczárt is adni a városi sétatér csinosítására, mikor nagyobb haszna lesz a városnak, ha egy pár tenyészbikát vásárol be.

Igenis, uraim és hölgyeim, így gondolkodik a «jó vidék», főként a tiszta magyarlakta városok s innen van, hogy öngyilkossági gondolatok szállják meg azt az államhivatalnokot vagy más foglalkozásbeli embert, ki a fővárosból a vidékre kénytelen állandó tartózkodási helyét áttenni. Csálódik, a ki azt hiszi, hogy ezek az emberek a főváros luxusát, saját szórakozásait és kényelmét siratják. Ő nem, a kétségbeesés érzetét az a tudat kelti fel bennök, hogy új otthonukban hiányozni fog a szellemi élet, nem lesz, a ki megértse gondolkodásukat, a kivel egyébről is beszélhessenek, mint a tegnapi tarokk-partikról és a nyári túzóltó-majdísiról vagy a téli dalárda-estélyről.

De ne legyünk igazságtalanok. A haj kútforrása nem a vidék esőkönnyösségében rejlik csupán. Az állam és társadalom az utolsó 50 év alatt kizárólag a főváros emelésére fordította figyelmét. Ide özönlött pénz és értelem, irodalom és művészet. Mig Budapest óriásá nőtte ki magát, mesterséges táplálással, addig a vidék elhagyatva maradt. Budapest tündököl mint egy sugárzó elektromos csillag, a vidék pedig maradt homályosan pislogó mécsnek.

E kontraszt azonban nem válik díszre az országban. Ha már megszűntünk a Kelethez tartozni, ne csupán Budapest legyen az európai kultúra és modern élet vég-stációja. A külföldi éreze magát Európában akkor is, ha Szentésre vagy Debreczenbe viszi útja, s találjon mindenütt a magyar földön szellemi életet.

Ehhez első lépés az, hogy a vidék városaiban szüntessék be az emberek a troglodika-életet. Ne csupán magoknak és családjuknak éljenek, hanem a társadalomnak is. Mert a társas érintkezés legjobb terjesztője a kulturának és műveltségnek.

Főlkelteti a vidék lakóiban önmaguk és városuk iránt az érdeklődést; ez volt egyik célja eddig is lapunknak. Jövőre még pregnánsabb irányban haladunk célunk felé s kecsgetet a remény, hogy siker fogja koronázni törekvéseinket.

Epilogia.

(Bismarck halálához.)

Friedrichsruhe kastélyának egyik egyszerű szobájában hat héten át fogja halálálmát aludni a nagy vaskanczellár, Európa jelen korának legnagyobb alakja, kinek nem lesz nagy végtisztessége, mert nem is volt és nem is lesz nagyszerű temetése.

Harminez ember volt a beszentelésén, ez volt minden szertartás, pompa, gyászünnepe, no meg az az istentisztelet, mit a nagy Vilmos templomában tartottak. De a harminez ember között ott volt a hatalmas német császár, kit német császárrá s hatalmassá Bismarck esze tett s ott volt lélekben, szívében a ravatalnál s a gyász-

istentiszteletnél a francziákat kivéve az egész művelt világ.

Alljunk meg egy-két percze e lángelme ravatalánál s adózzunk az ő emlékének. A németek nagy nemzeti ideálja ő, ki mint II. Vilmos császár is könnyeket hullatva bevallja, megteremtette a német nemzeti egységet. Milyen titáni munka lehetett ez? Így szeresse hazáját minden ember. Ilyen elmék akadjanak egy országban három-négy évszázadon át egyszer-egyszer és annak az országnak sorsa fényes, nagy és dicső lesz és marad. Egy ilyen nagy alak, ez az *istenidő*. És a mely nemzetnek ilyen alakja volt, arról a nemzetéről szimlelés és túlzás nélkül mondhatta el a nagy alak: «Mi németek csak az Istentől félünk!»

És egyszerű remete lett belőle, meghalt a nagy császár, kit ő tett nagygyá, az ő nagy alkotásai lettek azzá, melyekben szerepet játszott s csakhamar ott hagyja a kormányzat az ősz kanczellár, hogy magányába vonulva, e magány felé fordítsa egész Európa tekintetét.

És milyen volt elmulása! Egész Európa leste, hallgatta halálhörgését, s egész Európa, nem, az egész művelt világ tudni akarta, hogyan múlt ki a szellem-óriás, kinek szavától milliók reszkettek, ki igazgatta fejedelmek és népek sorsát, ki egy nagy nemzetet megaláztott s meghajlított, mert saját nemzetének naggyátétele ezt úgy kívánta.

És milyen különös, hogy most, mikor e nagygyá lett nemzet gyászolja az ő nagyságának és egységének megteremtőjét, a másik nagy a megaláztott nagy nemzetben romlanak az erkölcsök, romlik a nemzeti közérzet, szenved a német nevű ártatlan, s diadalmaskodik a hazaáruló gonosz. És az ember önkéntelenül is felkiált, mikor a nagy német nemzet méltó gyászát, a francziák súlydedését látja: Hol itt a revans?

Oh erre nagy emberek kellencnek. A francziák nagy emberére pedig kisütik, hogy annak apja sikkasztó volt, ő pedig egy közönséges német.

A ki a francia irodalomban korszakot teremtett, arról beszélnek a francziák így. Akkor csakugyan jobb a dicső Bismarck honfirtársának lenni, mint egy francia írónak.

És a francia súlyed, kiabálja a revansot s részvétlenül áll Bismarck koporsójánál. Hisz volna nekik okuk hara-

Görbői kőp.

Peprádi té.

gadni, de a kik a jog védőjére is haragszanak, a kik a börtönbe vetett igazság oltalmazóját is börtönbe akarják hurcolni, azok *haragja* egy olyan nagy nemzetre, mint a német nép, nem lehet veszedelmes.

Most látszik csak teljes nagyságában Otto von Bismarck, Lauenburg későbbi hercege, most a ravatalnál.

Most mindenki tudja, a legnagyobb ellenségének is érezni kell, hogy milyen óriási hatalom volt ő.

És mi kerül sírjára? Talán nagy hatalmát örökíti meg? Oh nem! Egyszerűbbek a sírját szavai. Hangzanak ekképen:

Nagy Vilmos császár hű szolgája.

Ő tette nagygyá a jóléki császárt és ő azt sírjában letagadja. Ő csak szolga volt, ő csak engedelmekedett. Ezt hirdeti az ő sírfelirata: ezt akarja a halott Bismarck elhittetni velünk.

És új jellemben látjuk magunk előtt a nagy államférfiut. *Önmegtágadó* szerénységében. És önmegtágadó szerénysége a sírből szól hozzánk, a sírből hangzik felénk, hogy ő nem volt más, mint a Nagy Vilmos hűséges szolgája.

Bismarck a hű szolga aludja békében kastélya szomszédágában a halottak örök álmát, de az ő nagy szelleme maradjon a németekkel mindaddig s szolgája a német dicsőséget csak addig, míg azok arra és szent halottokra érdemesek lesznek!

Szegedi boszorkányok.

A mi népünk szólás-módja szerint: «isten fűben, fában hagyta az orvosságot».

E szólás-módja babonás hiedelmének egyik fő-ágazatává vált s így természetesen találhatjuk, ha gyógyító és rontó kuruzslásaihoz ép úgy, mint varázslásaihoz és balhiedelmű boszorkányi bűbájoskodásaihoz is sokkal nagyobb szerepet játszanak a fűvek, virágok és termőfűk ágai, szóval a növény-, mint az állat- vagy ásványország képviselői.

Hogy a szegedi nép kuruzslásaiban és varázslásaiban az ősi természeti élet tapasztalataiból, szokásaiból, és hagyományaiból átöröklött s a multban az orvosi tudományok a herbatékra fektetett gyógyító-gyakorlatát által csak öregbített balhiedelme mellett mily nagy szerepet játszik a növényország, ehhez a mindennapi élet jelenségein kívül főleg és különösen érdekes adatokat szolgáltatnak a még kellően fel nem dolgozott szegedi boszorkány periratokban előforduló kuruzslások és babonáskodások, melyekből itt a növényeken kívül mindazon tárgyakat, eszközöket és cselekvényeket felsorolom, melyek a nagyhirű boszorkányvallatási és égetési ügy fennmaradt perirataiban a boszorkányi bűnek, babonáságnak, a balhiedelmű varázslásnak és kuruzslásnak eszközeként szerepeltek és népünk gyógyítógató gyakorlatában elvett szerepelnek még manapság is.

Mindenekelőtt azonban szükségesnek vélem megemlíteni, hogy a mult század második, harmadik és negyedik tizedéből fennmaradt s a szegedi titkos levéltárban őrzött (II. 137. sz. jelzett csomagja) fogatéklos boszorkány-periratok közül a huszas évek periratai első sorban s különösen a *boszorkányoknak* tartott egyének boszorkánykodásaival, ördöngösségeivel foglalkoznak, csak úgy mellesleg terjeszkedve ki a kuruzslás vagy varázslásnak miként való fűzésére is. Ezekkel szemben a harminczas és negyvenes évek periratai a boszorkányoknak az ördög-gel való szövetségét már nem keresik, nem érintik és csakis a varázslással és kuruzslással vádoltnak ezen irányú és jellegű vallatására bírnak vonatkozással.

A mult század huszas éveinek boszorkányai, kiknek az ördöggel való szövetségét a tanuk és önvallomásaik alapján beigazolták találták és véleményezték, valameny-nyen megégetésre sententiaztattak; míg a harminczas és negyvenes években folytatott periratokban szereplő varázslók, kuruzslók és bűbájoskodók már csak a város területéről fizettek ki.

A legnagyobb szerepet e boszorkánykodók képzelt varázslásainál, a gabona, a föld termékenységeinek «az ország zsírjának» elvétele és eladása s az eső «elkötése» és ezáltal a szárazság előidézése játszik.

Kuruzslásaiknál, pedig a «tehén hasznának» tönkretétele mellett különböző betegségekkel való «megrontás» és azoknak meggyógyítása a leglényesebb tényezők.

A föld termékenységének elvétele, mint Szánthó Mihály mondja, abból állott: «hogy egy lepedővel végig húzták a harmatot és ezt kitacsarva korszokba tették», melyet Giliczó Jánosné Nagy Anna vallomása szerint a szt. György-nap tájban elszedett gabona-virággal együtt «a vendégségekben (boszorkányi) szokták megenni, innya»; még pedig mint Kőkényinéll halljuk: «mikor az harmatot és más tőz zsírját öntösek Róza Dániel, úrnai újmecsés sagarum) szokták megsűtni és megenni».

A gabona, a föld termékenységének elvételénél, a «harmat-szedésen» kívül «az eső elkötés» is szerepet játszik, mely Katona Ferenc vallomása szerint a következő varázslattal idéztetett elő: «Az eleven embernek a fejét az elmúlt tavaszkor mindnyájan szt. György napján elásták és így elkötötték az esőt, ezt Dorozsmán meg is találták, az ember sokáig nem él».

De a szárazság előidézését nemcsak «élő ember fejnek», hanem egyéb állatfejek elcsása által is előidézhethi vélték, a mint kitűnik ez Katona Ferenc vallomásából, mely szerint: «Egy eleven tük is el van ásva», míg Borbála Ferenc, ki a többléllyel együttesen üzte az ördöngösséget, azt vallja, hogy Kasza Ferenc szántóföldjében az elmúlt szt. György havában száraz marha fejet ástak el, a dorozsmai földek végében pedig «lő felét, hogy szárazság legyen».

De e gonosz cselekvések bálhiedelmük mellett különösen gyakorolták a rontást és gyógyítást, mert hiszen nagy részük — mint vallomásaikból kiderül — csak azért «állt be közbűbű» (a boszorkányok közé), hogy ronthasson és gyógyíthasson, a mi tulajdonképp kötelesség szerű is volt náluk, a mint ez Giliczó Jánosné vallomásából kitűnik: «Valamit világi tisztokban hivatalokban meg kell felelni, úgy ő is hite szerint, mivel arra esküdött meg, kegytelenített fűben, fában, falevélben mind a többi babonáskodni».

A rontást és gyógyítást, bár egyik boszorkánysággal vádoltnak vallomása szerint, «mikor gyűlésben vannak, akkor parancsolják, hogy ki melyiket rontsa meg», lassanként tanulták egymástól. Olykor pénzért, vagy egy-két akó borért, avagy egy-két véka buzárért tanítja meg a jártasabb az újonnan belépőt; de a varázslószert, vagy mint a periratokban szerepel «bűvölőzsír» csak a főbkek tudománya volt és Róza Dániel kapitánynál őriztetett.

Ez a «bűvölőzsír», melyvel a boszorkányok «körül megenkik magukat és mondják: hop-hirével és csepülnek s egy óra alatt Szent-Gellér hegyén vannak» Róza vallomása szerint «lőzsről és kutyacsontból készült». Mint Hisen Borbála mondja: «ha azzal megenkentek akár macskát, akarmit az mindjárt lóvá lett»; a «bőregeter pedig megtörve ételben adta be az urának, hogy ne lássa mit csinál», mert hiszen Giliczó Jánosné szavai szerint: «ha a zsírral a sóprút megenkentek, az rögtön férfivá változott».

Ez időben a közegészségügyi políciának hire-halma sem volt, sőt a szakszerű gyógyítás is országszerte a legkedvetlenebb állapotban szynlett, a nép képzelődése pedig telítve volt babonáskodással és a boszorkányi bűvészerben való balhiedellel. Ez okból nemcsak minden szokatlan jelenséget, kellemetlenséget, de főleg minden bajnak, betegségnek keletkezését a boszorkányoktól eredőnek tartották s azoknak megszüntetését és orvoslását a nép csak is töltik várta és remélte.

E szerencsétlen helyzetnek és erős gyökerű babonás balhiedelmeknek kellő kiaknázása képezi boszorkánysággal vádoltnak képelt erejének legtöbb táplálékát. Ehhez járult, hogy maguknak a kuruzslással és varázsolással foglalkozóknak balga hite az egyes cselekvőségeknek, módosáknak és imáknak, gyógyító fűeknek, fákknak s

Dr. Ludovik Endre igazgató-főorvos.

a pines-pancs bődít kemősöknek lassan-lassan természetfeletti, rendkívüli bűvés erőt tulajdonított.

E balga képzelődésre és együgyű hitre alapított meggyőződés szerint, a boszorkányok egy tekintettel ronthatnak és úgy érintéssel gyógyíthatnak, a mint a tanu-vallomások szerint rontották és gyógyítottak is és vádoltnak kijelentése szerint «ezen erejüket, tudományukat bárkire egy kézfogással elhagyhatják, illetőleg átruházhatják».

Az egyik boszorkánymester Katona Ferenc egész meggyőződéssel vallja, hogy: «a hol Róza Dániel, Borbála és ő leült, ottan nem nőtt fű». Hisen Borbála vallomása szerint pedig: «a hol táncolnak sehol fű nem nyúl, hanem csak vörös gomba, azzal is élnek».

Itt közbetöveleg megjegyzem, hogy a periratokban szereplő vádoltnak, csak egy része tud varázsolni, mivel ezt a tudományt nem igen pazarolják. Ez csak a főbkeknek, a benfenteseknek a kincse, a kuruzslást azonban már többen ügyszólván mindannyian űzik, de erre is csak úgy lassanként tanítgatják egymást. Így pl. Rohonkánét három esztendőig tanította Kőkényné, Keréfal pedig Tisla András tanította, de csak az «aprajára» úgymond.

Tudományukat és erejüket azonban, ha akarják egy kézfogással mára is elhagyhatják. Szanda Kata, Jancsó Pál felesége, ha ő meghalt volna, az urára hagyta volna ha csak az kezét adta volna oda is: «reáragadt volna».

Róza Dániel vallomása szerint is: «Halála óráján a ki elsőben megfogta volna az kezét, arra hagyta volna az ördöngösségüket».

Egyébként erre vonatkozólag az összes vádoltnak hasonlóan vallottak; meg lévén győződve arról is valameny-nyen, hogy ők ismervén a rontás és gyógyítás eszközeit, azokkal tetszésük szerint ronthatnak és gyógyíthatnak.

A boszorkány sokszor nem is használ semmiféle szert elég egy tekintete, szava vagy érintése, a mint ezt Róza Dánielről vallják: «Ha csak a kezét reá teszi is, mindjárt megromlik az ember».

Szanda Kata azonban azt vallja, hogy «az egész boszorkányságh úgy ragadott volt reá, mert egy ördöngös asszony sóprút vetett eléje, azt felvette s arrul ragadott reá s azután fizte a babonáságot mindenféle barom-csontjából, lábzsírából, döglött marhasontokból össze-törvén zsirt csinált s avval vesztett és gyógyított». A balga hit szerint aztán a megrottott, megvesztett szenvedőt hiába orvosolják és gyógyítják, mert csakis annak a keze által nyerheti vissza erejét, egészségét, a ki megrottotta őt.

Csányi János tanu hite után vallja: «hogy magha udvarában fektében a boszorkányok hozzája menvén, bokros-tánczot jártak körülötte és utolsó fordulásban mondta Kőkényné fatensnek: «megváglatk, de nem sértlek», azon időtül fogvást igen rosszul vagyon a fatens. Kőre Ilona gyógyítása után könnyelbedett keveset, de azt mondotta: hogy a ki megrottotta, csak az gyógyíthatja meg. Azután ismét a fatens két gyermekét is megvesztették a boszorkányok és meghalt benne».

Büthi János tanu vallomásában is hasonlótl olvasunk: «Ennek előtte mintegy négy esztendővel másfél esztendő gyermeke a gonoszok által megromlott, kezét, és lábát felhúzták, fához hasonló kemény lévén egész tagja. Kérte volt Kőre Ilonát az fatens, hogy gyógyítsa meg, ismét ugyan Horvátéhoz is vitte orvosolni, de az sem fogta fel, ő is azon okot mondotta: «hogy a ki meghette, az lehet orvossa», azután sok könyörgése után Kőkényné gyógyította meg».

Katona György tanu mondja: Egy minémű dologban pörölt és veszekedett Rohonkáné (alias Kőncz Sára, hies boszorkány, a hődmezvósárhelyi méregkeverő nagy szerepet játszott Mari nagyanja) fatenssel, akkoron megfenegette fatent, azután kevés idő alatt Katona György lóháton estve tájban Rohonkáné háza előtt el akarván menni, egy nagy forgószél támadott előtte, abban látott fatens egy kurta hamuszórt ebet, azon forgószél a lovát a földre vetette, úgy hogy világot sem tudta és az földről is más emberek vették föl, az üdötöl fogvást a fatens balkarja és czombja rosszul vagyon».

Im a képzelődés. Mert a forgószéltől megjédt lova leveti a tanut, ennek oka senki más nem lehet, mint a boszorkányhírben élő Rohonkáné és mert általánosán elterjedt és élő babonás hit, hogy a forgószélben boszorkányok röpülnek; nagyon természetesnek találhatjuk, hogy a periratokban is gyakorta szerepel a forgószél, mint a rontás eszköze.

Csak egyet, Dohár Katalin vallja, «hogy az elmúlt esztendőben pünkösöd tájban egy nagy forgószél támadván abban levő boszorkányok pofonították; az fatens az üdötöl fogvást a szemévelától megfosztatott, mostanaigh is nem láth».

Szerkesztői üzenetek.

Dr. F. K. Nyitra. Van tudomásunk a skiczói várkastély szépségéről, de sort kell tartanunk a márg. kész felvételekkel. Kimaradni az sem fog.

Börö H. G. Kőleczvár. Utána néztünk, s pozitív állíthatjuk, hogy a lovag Marczányi György hagyatékában maradt okmányok senkinek kiszolgáltatva nem lettek, hanem a IV. ker. előjárásnál vannak. Lapunk szerkesztősége, mely nemességi ügyekben állandó összeköttetésben állott a boldogulttal, készséggel vállalkozik bármily irattár kutatások eszközésére, továbbá kamarási és csillagkereszties méltóság elnyeréséhez szükséges család-fák összedállítására.

Clarissa, Pozsony. Hálás köszönet a bájos leírásért. Most még csak az ígért fényképfelvételeket várjuk, hogy a közlemény megjelenhessen.

B. L. Berlin. A jövő hó elején elintézzük.

Dr. F. K. Pozsony. Sajnáljuk, kívánóságának nem tehetünk eleget.

Ű. Gizella úrnő, Balzsámfalva. Czegekkel elvből nem ajánlunk.

P. I. Lőcsé. A kérdéses urat nem ismerjük, nem munkatársunk.

Cs. Z. gróf. Ha a felvételeket szeptember 10-ig be méltóztatik küldeni, az esetre megjelenik.

F. A. Az ígért fényképek megküldését kérjük.

Felíró szerkesztő: Holló Tivadar.

Kiadótulajdonos: Magyarország és a Nagyvilág lapvállalat.

VII. és VIII. szám.

Hornvánszky Viktor és. és kir. udvari könyvnyomdája Budapest.